

ყოველკვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტ. გაზეთი

№ 11

3 აგვისტო 1908 წ.

ფასი 10 კ.

შინაარსი: ვ. შ. პეტრიაშვილი.—პროფესიონალურ მოძრაობის კრიზისი.—მკრთალი სურათი, ცახელი.—სხვა და სხვა ამბები ჩენსა და რუსეთში.—ღმრთაობა.—სპარსეთი.—დედები (მოთხრობა) ან. ერისთავ-ზოშტარაძის.—პროვინცია.—აგსტრის მომხმარებელ საზოგადოებათა კონგრესზე, შ. მგალობლიშვილის.—დედა, როგორც აღმზრდელი (წერილი მუშა ხალხის დედებისადმი). თარბ. ხ. ვ. კანდ—ის.—წერილი რედაქციის მიმართ.

ვ. შ. პეტრიაშვილი

ქართველ სწავლულთა და მეცნიერთა პატარა ჯგუფს შორის აკლდა დიდი ძალა, მან დაკარგა საუფიქროსო, საპატიო, მსკივანი წევრი. ოდესს ქართველ სტუდენტობას აღარა ჰყავს თანამემამულე საყვარელი პროფესორი. 27 ივლისს ქ. კარლსბადში ფილიტების ანთებისაბან მარდაივალა ვახილ მოხეს ქე პეტრიაშვილი.

განსვენებული იყო ღარიბი მღვდლის შვილი, დაიბადა 1845წელს. თბილისის სასულიერო სემინარიაში კურსის ვათიკების შემდეგ შევიდა ოდესის უნივერსიტეტში, სადაც 1870 წ. ჩინებულად დამამაგრა სწავლა საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე. ბატაკებულმა მეცნიერებით მან მოიწადინა კიდევ სწავლის მამრქელება და პროფესორათ დარჩენა, თუმცა რუსეთის ცნობილი პროფ. სენერვი ეუბნებოდა თურქე: „სად „აზიელი“ და სად მეცნიერებო!“ 1873 წ. გაემზაგრა სახლვარ

გარეთ და ბონის უნივერსიტეტში ისმენდა ლექციებს. 1874 წ. კვლავ დაბრუნდა ოდესაში და აქ სახელოვანთა დოცენა დისერტაცია, რისთვისაც მიიღო ქიმიის მაგისტრობის ხარისხი. 1877 წელს მიიღო კიდევ მაღალი სამეცნიერო ხარისხი, დოქტორობა. 1878 წელს გაბზავნეს სახლვარ გარეთ 2 წლით და პარიკის უნივერსიტეტში ისმენდა ცნობილ მეცნიერების ლექციებს და მუშაობდა იმავე უნივერსიტეტის ლაბორატორიაში. სახლვარ გარეთიდან დაბრუნების შემდეგ განაგრძობდა ლექციების კითხვას ოდესის უნივერსიტეტში, სადაც მალე დანიშნულ იქნა ფიზიკა-მატემატიკურ ფაკულტეტის დეკანათ. 1906 წელს არჩეულ იქმნა რექტორის თანამდებობის აღმასრულებლათ.

პროფესორი ოდესის უნივერსიტეტის.

განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ ჩენი დამსახურებულ პროფესორი პოლიტიკურ ასპარეზზედაც გამაიყვანა. აღმოჩნდა, რომ მეცნიერ-

რების ცივ აბჯარ ქემ შს უცემდა მუხრავალ ბული მ-
 ჰალაქისა. უნივერსიტეტის მემარცხენე პროფესორთაგან იგი არ-
 ჩეულ იქმნა სახ. საბჭოს ამომრჩეულთა. სამჯერვე მემარცხენეთაგან
 არჩეულ იქნა არსთვე სახ. დუმის ამომრჩეველთა. ეს გარემოება
 „ქუშმარია უნივერსიტეტის“ და თქმა უნდა, საერთო განხილვაში
 „გაკანონიერებულ“ მეცნიერი უმადლე ნიშნში ამოვლით; და მათი
 ცდა ზომ უნაყოფიერად არ დარჩებოდა. დასაწყისისთვის ჩამოარ-
 თვის რექტორის თანამდებობა. მაგრამ მაღლ დაქმნულნი და და-
 ვამთავრებულნი ვ. პეტრიაშვილი საქმიანთ მიღის ბერმანაში და
 აი აქ ქ. კარსლბადში კიდევ საბოლოოდ ენაღმება წუთი სოფელს.
 განსვენებულს მრავალი მეცნიერო გამოკვლევანი დაბეჭ-
 დლია როგორც რუსულ, ისე ემგობოლ ენებზე. ქართულ ჟურნა-

ლებში იბეჭდებოდა და მერე ცალკე წიგნებით გამოვიდა მისი სა-
 ფუქელიანი შრომა: მერქვევობის, მეღვინეობის, ვახის და სხ. შე-
 განსვენებულს გადაწყვეტილი ჰქონოდა ამ შემოდგომამზე სა-
 ბოლოოდ გადმოსახლებულიყო თავის სამშობლოში და აქ განგრძო-
 თვისი სამეცნიერო მუშაობა, ახრათ ჰქონოდა შესდგომოდა სა-
 ქართველთა შთამდებულ სიმდიდრეთა და ნიადაგის გამოკვლევას.
 მაგრამ ჩვენს ძვირფას მეცნიერს არ დასცალდა ეს დიდი ხნის წა-
 დილი სისრულეში მოკვანა...
 მადლიერი სამშობლო მხარე არ დაივიწყებს მოამაგე შვილის
 სსოვნას.

წიროვესიონალურ მოძრაობის კრიზისი.

რუსეთის იმპერიის მთელ დღევანდელ ცხოვრებას
 ერთი სიტყვა ახასიათებს „კრიზისი“, და ის მუშაობა,
 რასაც მისცემიან ქვეყნის სასიცოცხლო და შემოქმედე-
 ბითი ძალები, ავრთვე ერთი სიტყვით გამოითქმება:
 „სამშაღისი“. საზოგადოებრივ ცხოვრების ყოველი სფერ-
 ი, ყოველი დარგი დღეს ჩაწიხლულია და დიდის გაქირ-
 ვებით და იბრუნებს სულს. განვილო ქარ-ტხილს გა-
 დარჩენილი პოლიტიკური ორგანიზაციები, პარტიები
 და სხვა საზოგადოებრივი წრეები შესდგომიან ძველ
 ლირებულგებოთა გადაფასებას, ა ეცვლევნ სასტიკ დამარ-
 ცხებათა მიზეზებს, ეძებენ ახალ გზებს, ახალ ტაქტიკას
 შეცვლილ ვითარებასთან შესაგუებლათ, იკრებენ ძალ-
 ლონეს არსებულ შავ-ბნელ მდგომარეობიდან გამოსასვ-
 ლელათ და ცხოვრების ხელ-ახალ ასამორაველათ.

სახელმწიფოს საერთო ვითარებას, რასაკვირველია,
 ვერ ასტიდებოდა ვერც მუშათა პროფესიონალური
 მოძრაობა. აქაც, როგორც ყველგან, დღეს მწვავე,
 უნუგეშობამდე მიმყვანი კრიზისია. აი აქეთკენ გვიინდა
 მივაქციოთ ჩვენს მკითხველის ყურადღება.

თუ ამ სამიოდ წლის წინათ პროფესიონალური
 კავშირები საოცარის სისწრაფით იზრდებოდნენ, თუ მშინ
 ამ ორგანიზაციებმა პოლიტიკურ ავანსცენაზე გამოიტა-
 ნეს „მუშათა დემუტატების საბჭოები“ და აზვირთებულნი
 მუშათა მოძრაობა მთელ სახელმწიფო ცხოვრების უდი-
 დეს ფაქტორათ გადაქცა, დღეს ვითარება აღარ იქნობა,
 დღეს მუშათა პროფესიონალური ორგანიზაციები ძლიერ
 აღონდაილებენ სკოლადგ არსებობას. „კავშირები“ ზო-
 გან სრულიად იხურება, ზოგან ნახვერდობა წვერთა
 რცხვი, და ზოგან დარჩენილი წვერებც ვეღარ იხდიან
 ჩვეულებრივ საწვერო ფულს; კასა ცარიელდება, საურ-
 თიერთო დახმარება თუ ვაფიცვები უსახსროთ რჩება,
 კავშირების მოქმედება და მნიშვნელობა თითქმის გაბა-
 თიღებულა. ამას ამოწმებენ თვით ოფიციალურ ორგა-
 ნოებში დამოქვეყნებული სტატისტიკური ცნობები მაგ.
 რუსეთის პროფესიონალურ კავშირების ცენტრალური
 ბიუროს ანკეტით (გამოკვლევა) 1907 წ. დაზღვევს „კავ-
 შირებში“ იმყოფებოდა 246 ათასი მუშე, ხოლო მიმდინარე
 წლის დაზღვევს კი, *Торгово-промышленная Газета*-ს

ცნობებით, შეკავშირებულ მუშათა რიცხვი იყო მხოლოდ
 130 ათასი, ე. ი. კავშირების წვერთა რიცხვი შემცირე-
 ბულია 50%-ით; მოსკოვის რაიონსა და პოლონეთში
 კიდევ—იმავე ცნობებით—ის შემცირება გამოხატულია
 60% 80%-ით. როგორც იცით, მდგომარეობა ჩვენ მზა-
 რეშიაც უკეთესი არ არის.

რით აიხსნება „კავშირების“ ამ ზომამდე დაცემა?
 მუშათა წრებში ჩვეულებრივთ ასეხელებენ „ზახინების“
 მტაცებლობას, გაუმძღრობას და ვერაგობას; ბურჟუაზიამ
 დრო იხელოა, მთავრობას დაუმეგობრობა რომ მის
 დახმარებით აიკლოს თავისი მოსისხლე მტრის ბანაკი,
 მოსპოს და გაანადგუროს—პროლეტარიატის საბრძოლვე-
 ლი იარაღი, პროფესიონალური კავშირებო. ბურჟუაზიის
 უკანასკნელ დროის მოქმედებას მუშების წინააღმდეგ;
 რასაკვირველია, ჰქონდა თვისი მანვე მნიშვნელობა „კავ-
 შირების“ დაცემაში, მარა ეს მიზეზი თვითონ შედგე-
 იყო სხვა უფრო ძირითად მიზეზისა, და მეორეც, აღსა-
 ნიშნავია, რომ თანამედროვე ბურჟუაზია სრულებითაც
 არ არის დაინტერესებული მუშათა პროფესიონალურ
 კავშირების მოსპობა-განადგურებაში. თვით მუშათა
 მდგომარეობის განსახლვრული გაუმჯობესობა, რასაც
 იძლევა ხელმე პროფესიონალურ ორგანიზაციების მოქ-
 მედება; ხელ-საყრეობა და ზოგჯერ აუცილებელი პო-
 რობაა ტენიკის პროგრესისათვის, მრეწველობის გან-
 ვითარებისათვის; გარდა ამისა თანამედროვე ბურჟუაზი-
 ისათვის ბევრით უკეთესია საქმე იქონიოს მუშების კავ-
 შირთან, ვინც სტიკიურ მასასთან, რომელსაც თავის
 მსვლელობა-მოქმედებაში არავითარ ი წინასწარ განსახლ-
 ვრული წესი და კანონი არ უწერია. ეს იმდენათ
 მართალი არის, რომ თვითონ ოფიციალური „Россия“
 არა თავიკლავს აღიაროს „კავშირების“ სასარგებლო
 მნიშვნელობა ქვეყნისათვის; მთავრობის ვახეთი საქრო-
 თა სცნობს დამყარდეს მთელი რიგი ზომებისა, „რომე-
 ლ“ უნდა უზრუნველ-ჰყოფდეს პროფესიონალურ კავ-
 შირების განვითარებას“. მარა ჩვენ უკვე ვიცით, თუ რა
 ზომები აქვს მთავრობას საამისოთ შენახული.

უკვე სამი წელიწადია, რაც რუსეთის იმპერიაში
 მუშათა ეს ორგანიზაციები აღარ ითვლება სახელმწიფო
 დანაშაულათ. „კავშირები“ დაკანონებულია იურიდიუ-
 ლათ, მარა ფაქტორათ კი მათ დღესაც ისე, როგორც

გუონი, მწვავე, სასტიკი ბრძოლა უზღვრება არსებობის უფლების მოსაზრებლათ; „კავშირების“ ამ სამი წლის ისტორია განუწყვეტელი მოთხოვნა მათი ტანჯვა-ვაებასა. 1906 წ. 4 მარტის დროებითი წესებით მუშათა კავშირებს რამოდენათმე გზა გაეხსნა არსებობისთვის, იურიდიულ კალაპოტში ჩადგა, განსაზღვრულ ნორმებში ჩამოყალიბდა, რასაც ხელი უნდა შეეწყო მის განვითარებისათვის; მაგრამ რატი მოთვრობა ასე ავლათ ვერ ენდობოდა მუშა ხალხის თვით-მოქმედებას, საჭიროთ დინახეს იგი საეგებით დაექვემდებარებინათ აღმინისტრაციის ბეჯითი კონტროლისათვის. ადგილობრივი აღმინისტრატორები კი ისევე აღმოცენათ უყურებდნენ მუშების ყოველგვარ შეკავშირება-ორგანიზაციას; ისინი აქვ ხედავენ „რამოლის“ ბუღებს. რალ სავირველია თუ შეკავშირების მოწადინებულ მუშებს ნებაბრთვის ასაღებათ წინ უღებებათ ათასგვარი დაბრკოლებანი და თუ მანც საქმე მოაგვარეს როგორმე, საქამო ხდება სულ უბრალო მიზეზი, რომ „კავშირი“ დაიხსნა და მისი წევრებიც დაიქსაქსენ. ასე „კავშირებს“ თავს ატყდებთა გაუთავებელი დევნა, შევიწროება და უანგარიშო რებრესიები. ეს ნათლათ აღნიშნა სოც.-დემოკრატულ ფრაქციისაგან მეორე სახ. დუმაში შეტანილმა შეკითხვამც. ამავე აუტენტო მდგომარეობას ხატავდა იმავე ფრაქციისაგან მესამე სახ. დუმაში წარდგენილი შეკითხვა: ამ უკანასკნელის განხილვა, როგორც იკით, სახ დუმამ ვერ დაინახა შესაძლებლათ; თუმცა შეკითხვა, ფაქტიურათაც და იურიდიულათაც სწორეთ და სამართლიანათ იყო შედგენილი; ეს აგრე აღიარეს თვით კადეტების იურისტებმა; „კანონისა და უფლების“ „მოყვარულმა“ ბატონების დუმამ ზედ ვალიარა იმ პაწია უფლებებზეც, რიც პროტეგარობატმა შვიი დიით მოიპოვა. ასეთ დუბქირ პირობებში, რა თქმა უნდა, „კავშირები“ ვეღარ ავითარებენ იმ მოქმედებას, რისთვისაც იგინი მოწოდებულნი არიან; ისინი ვეღარ იქნებოან ბეჯითათ მცველი და მფარველი საშუაო ინტერესების; მუშა აქ ვეღარ ხდება თავის საკუთარ, მშობლიურ დაწესებულებას; მუშა აქედან არამც თუ აღარ ელის თავის ყოველ დიურ მდგომარეობის გაუმჯობესებას, პირაქით, მისი პირადი უშინშროება კი აქ განსაცდელშია ჩაყენებული. რამდენათაც იგი უფრო ერთგული და უკეთესი წევრია თავის პროფესიონალურ კავშირს, იმდენათ უფრო თხსუნლათ სდარჯობს მს ყოველ ნაბიჯზე ადგლის დაკარგვა, უშეშეგრობა და საპრობილე. ასეთ პირობებში რალა სავირველია, თუ მასსული მუშა გაურბის თავის „კავშირს“. აქ გეჩერების უნარი შესწევს მხოლოთ პარტიულ მუშებს, და კავშირების დანიშნულება კი სწორეთ მასის მუშათა შემოკრება...

სადა არის გამოსასვლელი ასეთ სავალალო მდგომარეობიდან?—იქ, სადაც მუშა ხალხი მუდამ უნდა ეძებდეს თავისი საქმის შევლა-ხსნას.

რამე პოზიციის ხელში ჩასაგდებათ და იქ ვასამარებალათ დღეს უფრო მეტი, ვინემ როდისმე, საქარო

არის მეტი ცოდნა, მეტი შეგნება. თუ ჩვეულებრივ დროს პროფესიონალურ კავშირებს ეკონომიურ ბრძოლის საწარმოებლათ დიდი სიჭრბილე და წინასწარი გამაანგარიშება მპირებთ, ეს კიდევ უფრო მატათ საქაროასერთო დაცემულობის დრის. ასეთ პირობებში ისე არაფერია „კავშირებისათვის“ მავნებელი და დამლუბველი, როგორც წაგებული შეთაცვა. ჩვენში კი განვილოდამ დრომ მუშები ერთო შეაწეია ადვილ გამარჯვებას... ჩვენში, შეიძლება ითქვას, წარმოდგენაც კი არა აქეთ ევროპულათ მოწყობილ გაფიცვების შესახებ, როცა გულ-დამით არის ხოლმე შესწავილილი მრეწველობის მთელი მდგომარეობა და ბაზრის პირობები, როცა უმალ ხმარობენ ყოველგვარ მომრიგებელ საშუალებებს და გაფიცვას მიმართავენ ხოლმე, როგორც უღარეს და უკიდურეს საშუალებას. ამიტომაც, ჩვენში, ეკონომიურ ბრძოლის შედგვათ არა იშვიათთ ისიც კი გვრჩება, რომ წარმოება ჩერდება დიდი ხნით და ან საბოლოოათც იხურება; ამიტომ ვაისნის ასე ხშირათ ჩივილი, რომ მუშათა მოთხოვნების დამკაყოფებებს ვერ იტანს წარმოების მდგომარეობაო. მაგრამ, ისიც სათქმელია, რომ ბურჟუაზიისათვის წარმოების მდგომარეობა ვერასოდეს „ვერ იტანს“ მუშათა მოთხოვნების დამკაყოფილებას. კაბიტალისტებს რამ ჰკითხოთ, მუშათ მოთხოვნებიც მუდამ შეუსაბამო და გადაჭარბებულია, და ასეთ მაშინც კი, როცა მათი მოგება ორკედდება და თქვედება. იი სწორეთ ამიტომ საჭირო არის, რომ პროფესიონალური კავშირები თვითონვე სწავილობდენ მრეწველობის ვითარებას და ბაზრის მდგომარეობას. ეს პირდაპირი და ერთი მთავარი დანიშნულებაა „კავშირების“ ლიტერატურულ ორგანიზაციის, რაც ჩვენში დღემდის თითქმის მარტო სახელით არსებობდენ და ნამდვილათ კი წმინდა პროფესიონალურ ინტერესებს ძალიან ნაკლებ ყურადღებას აქცევდენ. ან კი როგორ იქნებოდა სხვანაირათ, როცა ჩვენი „კავშირების“ ორგანოს თანამშრომლებათ იწვევდენ ისეთ პირებს, რომელთაც მათი პროფესიის სპეციალობისა არაფერი ან თითქმის არაფერი არ გაეგებათ...

ეკონომიკის გარდა, „კავშირებისათვის“, რასაკვირველია, საჭიროა პოლიტიკაც. თუ დაწინაურებულ ქვეყნებშიაც შეუძლებელია წმინდა ეკონომიურ ბრძოლის წარმოება, ეს მითი უფრო შეუძლებელია ჩვენს სახელმწიფოში, სადაც მუშათა ეკონომიურ ორგანიზაციებს ჯერ კიდევ წინ უღვეთ არსებობის უფლების მოპოვება. გარდა ამისა, ექვს გარეშეა, რომ პროფესიონალურ მოძრაობის კრიზისის ძირითადი მიზეზები დაფარულია სახელმწიფოს დღევანდელ სოციალ-პოლიტიკურ ვითარებაში. პირველი საეგებით ვერ დააღწევს თავს დღევანდელ კრიზისს, თუ უკანასკნელი არ გამოვა სამშვიდობო გზაზე. ეს კი ითხოვს მთელი ხალხის ძალ-ღონის მოკრებას და გაცნობიერებულ ენერჯის აშუშაებას. მასსადამე საქაროა ფართე მოქალაქობრივ-პოლიტიკური შეგნების მოპოება. „კავშირების“ უნდა იდგენ პარტიების გაჩემე, აწარმოებდენ უპარტიო პოლიტიკის, მაგ-

რამ არის ერთი ბაირალი, რომელსაც იგინი ვერასოდეს ვერ დასთმობენ ისე, რომ განსაცდელში არ ჩააგდონ თვით თავიანთი ყოველ-დღიური შრომის პირობები, და წმინდა პროფესიონალური ინტერესებიც,—ეს არის მუშათა კლასის ბაირალი. «კავშირების» მუშები ვალდებული არიან აწარმოონ მუშური პოლიტიკა, რაც მათ აღერ თუ ვერ, მარა აუცილებლათ, მიეყვანს საკუთარ კლასის გარტიაში, რომლის მიზანია შრომის საბოლოო განთავისუფლება.

მაშ ასე, მეტი სინათლე, მეტი შეგნება, მეტი კლასობრივი თვით-ცნობიერება,—აი რა გამოიყვანს პროფესიონალურ მოძრაობას დღევანდელ კრიზისიდან.

ქართალი სურათანი.

ცხელა და ბნელა. ცა შავ ღრუბლებს შეუკრავს. ვარსკვლავთა შუქს ღრუბლის გუნდი ვეღარ გაურღვევია, ჩვენსკენ ვეღარ ჩამოუნათებია და აღბათ იქით, ზეციურ სფერაში მყოფს ჯერ ჩვენთვის უცნობ ქვეყნებს უნათებს.

ცხელა და ბნელა. მაგრამ ეს სინბნელე ბუნებრივია, ადგილათ ასატანია. ძნელი ის არის, რომ ბნელა თვით გულში! თვითთვის აღმინის გულიც ხომ მთელი სამყაროა. ვით სამყაროსთვის, ისე გულისთვისაც მიჩნეულია ცხოველ-მყოფელი მნათობი. ეს მნათობი იმედია. ვით ვარსკვლავთა შუქს ამკრთალებს შავ-ღრუბელთა გუნდი, ისე გულის მნათობს, ცხოველ-მყოფელ იმედს, სახეს უბნებებს გრძნობა, რომელსაც სასოწარკვეთილებას უძახიან. ამ გრძნობით მოშლილ გულში მუდამ ბნელა. ეს სინბნელე კი ბუნებაში მოვლინებულ სინბნელეზე მწვეია.

ცხელა და ბნელა. სიო თითქო შემფრთხალა, ცელქ ბავშვით ნაპრალთა შორის მიმალულა და იქილამ ქურულათ ეიქირება: დროა ჯერ თუ არა, რომ ბინილამ გამოვფრთხე, სოფელ-ქვეყანას დაქუჩიროლო და ყვაილოთა შორის გულ-წაბრტაც ზღაპარათა მბობა მღერით განავგრძობო!

მაგრამ ყვაილნი თითქო მას აღარ ელიან, სცხელათ და ჰგონიან დადგა ქვეყნის აღსასრულიო; მგლოვარეთ ჩარაზულთ შეწუხებულ ვლენებში, თავები ძირს ჩაუბრინოთ, მწარეთ დასცქერიან მათს ამოცნებელ დედა-მიწის გამხმარ მკერდს. ხეებსაც ფოთლები შეწყვიფრლებით, მათი ტრატები დაავადყოფებულს ფრთა ჩამოყრილ ფრინველს მოვავაგონებენ.

გოლეა. ქალაქს გარეთ სიცოცხლე თითქო შემწყურა. ქალაქი კი ჩვეულებრივ ქოთავს; ორ ბანაკით გაყოფილა და ერთმანეთ შორის ბრძოლა გაუმართავს: აქ ძლიერი მანე სუსტს ჰყლავებს, ძღება და დიდდება. ეს ყველგან ასეა, მაგრამ ქალაქთ უფრო თვალ-საჩინოა. ამბობენ ამ მყლავათა სიძლიერეს მხოლოთ მათივე გაუმძიდრობა დაამხოზო: მაიან შთანთქმულ ანდერ ცოც-

ხალ არსებათა შხამ-გესლს ბოლოს ვეღარ მოითვისებენ, გასკდებიან და მით მოვლებათ ბოლოო. ისე, როგორც რომის სამეფოს დაემართა; მაგრამ ეს ხომ ბევრს ზღაპრათ მიაჩნია.

რაც უნდა იყოს, ქალაქში ყოფნა სჯობს ქალაქ გარეთ ყოფნას. აქ ბრძოლა ორ ბანაკთა შორის. ერთსა და ერთს ბანაკს მიეთვისები, შენც ბრძოლის ფერხულში ჩაებმები. ბრძოლა კი ხომ თვით სიცოცხლეა. უბრძოლველათ დაგდებული აღამიანი მიწაში ჩამარხულ ყანგ მოკიდებულ იარაღს ჰვავს.

თუ ქალაქი გარეთ, მთა-გორათა შორის არსებობს დამტკობი პოეზია, არც ქალაქია მოკლებული მის. თუ ბრძოლა სიცოცხლეა, მაშინ თვით მალალი პოეზიაც ბრძოლაშია. ქალაქი კი, როგორც უდიდესი ბრძოლის ველი, პოეზიისათვის საუკეთესო ნიადაგია.

პოეზია სხვა და სხვა მხროვნია: პოეზია მშვიდი, წყნარი გულის დამათრობელი... თითქო ზეფირის ფრთებს დაყრდნობიარ ჭმ მდებარე, ჰაერგვანი, ვით თვით ზეფირი, დაფრინავ მშვენიერ მდელითა შორის; უკვირდები, როგორ ჩაჯგუფულან ყვაილნი მოკისკსე წყაროთა კიდებებზე, ჩასცინიან მათ და თავებსა ჰბრინან, რომ მქექფარ ცვარ-მარგალიტებში ახლათ გაფურჩქნელი გულ-მკერდი იზანან. უცქერი, როცა ისინი სიოს ცელქით მობერგვავ შე მოარცხათ იმლებიან ერთმანეთში; იცინიან და ვითამ ცდილობენ, რომ მოაშეყენ კონსანს მინაზებული ვარდის ფერი ლოყები მოარიდონ. გესმის მათი ჩურჩული, აშეიკობისაგან მიქანტული ხმა და გრძნობ, რომ შენც ერთი მათგანი ყოფილხარ; ერევი მათ ჯგუფში და აძლევ სალამს, საუბრობ მათს ენაზე და ისინი შენ მოგთხრობენ გრძელსა და ათასგარ ზღაპრებს სამყაროს მშვენიერებასა და ცხოვრების სიტკობებაზე. სიო დაქპროლავს და შენ მის ფრთებზე დაყრდნობილი აღიხარ აღმა, აღმა, დიდებულ ცის ციავში მოკაშკაშე ვარსკვლავებისაკენ და მოქათქათე ფირუზოვან სივრცოდან დასცქერი მთვარის შუქით გაბრწყინებულ თოვლით თეთრათ მოსილ მათათა მწვერვლებს, მათ კალთებზე მწვანე ხავერდით დაფენილ მინდვრებს და მინდორთა შორის ვერცხლის ზოლებით დახვეულ მდინარეებს. აღიხარ აღმა-აღმა, რომ გავრიო მოკაშკაშე ვარსკვლავთა შორის, გამართო მათთან საუბარი, გადაფრინე ერთი-და მეორეათ და მათგან შეიტყო ყოველივე საიდუმლოება, რაც კაცის განგნისათვის ჯერ მიუწვდომელია. ცდილობ გადქექე სულ ფიქრათ, აზრათ, რადგან გრძნობ, რომ უკედავება მხოლოთ ფიქრსა და აზრში არსებობს და სხ. და სხ.

მეორე გვაირი პოეზიაა მკაცრი, მშფოთავი, ენებთა თღვივებან თავ-განწირულის ომისათვის ბრძოლის ველზე გამოწვეული. იგი გულ-მწყარალი და დიდი, უღობი და მკაცრია, ვით აღვლებული ზღვა, როცა იგი ცდილობს მტერათ აქციოს ყოველივე; რაც კი გზაზე გადავლებება მსვლელობის დროს. ეს არის ამაყი, მებრძოლი პოეზია. იგი წარმოშობილია ტანჯვა-წამებისაგან, გულის

კრილობათა დაუცხრომელ ტკივილისაგან უკულმართათ დატრიალებულ კაცთა ცხოვრების სიყალბესთან საბრძოლველათ. იგი პირ-მკუში და მკაცრი, ნიადაგს ეძებს კაცთა შორის. მისი მზრდელი ძალი ცხოვრება და ამ ცხოვრების ამღვრეულ მორევში იგი გამოჰყოფს ხოლმე და გაინაპირებს კაცთათვის მანვე ცხოვრების მხარეებს, შეეხლება მათ თავის შეგუება-მოსილი იარაღით და ამ ბრძოლის დროს ჩვენ გვესმის ხან კენესა დაკოდილ გულისა; ეს ის წამია, როცა ბრძოლა ძნელ-დასაძლეველი ხდება; ხან გვესმის ხმა ალტაცებისა, ვაჟ-კაცური გრვინვა, აღმაფრენის ყიჟინა. ეს ის წამია, როცა გამარჯვება უზრუნველყოფილია.

ლიხ, ქალაქი, ეს უდიდესი ბუდე შეგჯუფულ კაცთა კრებისა, როგორც უდიდესი ბრძოლის ველი, საუკეთესო ნიადაგია მებრძოლი პოეზიისათვის.

აი, თუნდა აიღეთ თვალში ეს უზარ-მაზარი ორსართულიანი შენობა, რომელიც წვე-დავით აღუმართავს აღმინანის ხელს! რამდენი კაცის სისხლი, კაცის ოფლი, კაცის სიცოცხლე ამ შენობის კედლებში ჩაქსოვილი! იგი ორ ბანას უშენებია: ძლიერს უფიქრნია, სუსტს ძლიერის ფიქრი ვანუხარციელება თავის შრომით, სისხლით, სიცოცხლის განწირვით. და ძლიერს ყველა ეს თავთ დაუსაკუთრებია. მას გაუმართავს ქვემო სართულში საფეიქრო, სუსტნი შრომის უღელში შეუბამს, თვითონ ზემო სართულში გამეფებულა, რომ ქვემოთ მყოფს წელში გამართა დაუშალოს. დახე, რა გულმოდგინეთ შესდგომია საქმეს ჩაგრულთა რაზმი და ეფევა საუკუნოებით გაქდილს მოწოდის უღელს! საკვირველია: ეს ქვემო ბანაკი ზემო ბანაკს მუდამ თავ-განწირვით ებრძვის, მაგრამ უხსოვარ დროთა მიერ უსაპართლოთ გაქდილ მიზეზთა გამო იგი მიინც მას ვერა შორდება. იმედი კი, ეს ცხოველ-მყოფელი მნათობი ტანჯულთა რაზმისა, მიინც არ სტოვებს მას, ბრწყინვალე მომავლი-საკენ უთითებს, სწვრთნის გონებას და მონობის დამამყარებელ უკულმართ მიზეზთა კვანძებს ნელ ნელა ახსენებებს.

იმედი ხელ-მარჯვე იარაღია ბრძოლაში. იგია ბერკეტი, ცხოვრების სიმკიმეთა ზედ აწევი. იგი განთიადია, ტანჯვათგან თავ-დახწევისათვის გზის მაჩვენებელი. იგია მალამო, ტკირთ-მძიმეთა ტრილობის მალბუნებელი. იგი თანამგზავია მებრძოლი პოეზიისა. იგინი ვანუყრელნი მეგობრები არიან.

ხედვთ როგორ შებარულან ეს ორი მეგობარი საფეიქროს ყრუ კედლებში, ჩაჯდომიან გრძობა-გონებაში ლამპრის შუქზე მანქანებთან ჯგუფ-ჯგუფით მომუშავე მშრომელთა რაზმებს და მათ მწარე ღიღინს იმედთან და მებრძოლ ცეცხლისებურ ჰანგებთ სცვლიან! დახე, ეს ხმა არ ექანისკა ზემო სართულში გაბატონებულ შთან-მთქმელთა რაზმს და იგიც პასუხს ჩამოსახის ზემოდან:

ხმა ზედა სართულში.

ძველი ჯვალა აღარ ვარგა,
მტერს უკერავს იგი ვერავს,

მას ვაგზდით ხალხს და მოუქსოვთ
დროს შესაფერის ახალ პერანგს!..

გაძვერ, მაქო, გამოძვიერი,
გამანწევე საფეიქრო,
განთიად ახლოს არი,
გულს იმედი არ გვიქრა!

Handwritten note: სთქმ

ხმა ზედა სართულში.

რასაც მოქსოვთ, ჩვენ დავარღვევთ,
არ გაღირსებთ ნეტარ ალოს,
საფეიქროს ნაცრათ ვაქცევთ
და ჩავაცმევთ ხალხს კვლავ ჯვალოს!

დაკათ საყვირს სამგლოვაროთ,
ააყვეფრეთ ზარბაზნები,
რომ ფეიქართ გლოვა კენესას
ჯაჯოხეთმაც მოსცეს ხმები.

ხმა ქვედა სართულში.

ზარბაზნები ჩვენ რას გვიზამს,
გადიქცევით ნამდვილ აზრათ,
ბედ-კრულ ხალხის საწინამძღვროთ
დავიბნევით სოფელ-მასრათ;

წმინდა თვლით ვადამგრდილავთ
თქვენგან ნაზარ ბორკულ ღვილოს,
ხალხს ჩავაცმევთ ახალ პერანგს
და ვავაძრობთ დამცვედარ ჯვალოს!

ხმა ზედა სართულში.

ჩვენ ძლიერნი თქვენ უძღურებს
გაგიქედლეთ ბოროლ-ვაქებებს,
თქვენის ხორკით ჩვენს ზარბაზნებს
გაუუზხადებთ ძვირფას საკვებს;

მატყუებთ ავუჯანყებთ
ყრუ ხალხს მაგ თქვენს სამკერვალოს,
თქვენგან ნაქსოვ პერანგს ვაგზდით
და ჩავაცმევთ ხალხს ძველ ჯვალოს!

ხმა ქვედა სართულში.

ჯაქვე-ბორკილი არ გვაშინებს,
არც საცნების კარი შვი,
ბრძოლის ცეცხლში გაწვრთნილია
ქირ-ნანახი მუშის მკლავი.

ყველა ჩვენგანს მიზნავ უღვეს,
რომ ხალხს თავი ანაცვალოს...
ხალხს ჩავაცმევთ ახალ პერანგს
და ვავაძრობთ თქვენს ძველ ჯვალოს.

ხმა ზედა სართულში.

საუკუნეთ გამოსწვართნებს
მწყობრ-ნაქედი ჩვენი კრება
და არულე ბრბოს წინაშე
ის არბას დროს არ შედრკება.

ტყვილად ფიქრობთ, მწყობრი რაზმი
მაგ თქვენმა ბრბომ რომ დაშალოს,
თქვენგან ნაქსოვ პერანგს ვაგზდით
და ჩავაცმევთ ხალხს კვლავ ჯვალოს!

ხმა ქვედა სართულში.

ჩენი კრება ბრბოს აღარ გვანს,
მწყობრათა ვართ ჩარაზმული,
რაცკაცურის ალტაცებით
ჩაწმენით სავსე გვიტყვს გული;
ჩაქარა ნახავთ, ბრაოლის ცეცხლში
თქვენ და ჩვენში ვინ იმხდალოს...
ხალხს მოუქსოვთ ახალ პერანგს
და გაეაძრობთ მგ ჰველ ჯვალოს.

ხმა ზედა სართულში.

ამ ჯაშუშებს ხომა ხედავთ,
თქვენს ძმებს, ჩვენგან მოყიდულებს,—
სასწაულის ქმნა უძლია
თქვენის კისრით ნაბოკ ფულებს.
უეტრად თავს დაგეცემით,
ისე გავლწოთ, როგორც კალოს;
ხალხს თქვენს ნაქსოვ პერანგს გავხდით
და ჩაეცემეთ კვლავ ჰველ ჯვალოს!

ხმა ქვედა სართულში.

ჩვენს დალწვას ვეღარ შესძლებთ
თქვენ და თქვენი ზარბაზნები,
ლღეს ჩვენს წმინდა მისწრაფებას
გახსნილი აქვს ყველგან გზები.
ოსმალეთიც კი შეცდოლა,
სიმათლის გზა რომ გაკვეთილი;
ჩვენც ვქსოვთ და ვქსოვთ ახალ პერანგს
და გაეაძრობთ ხალხს ძველ ჯვალოს.

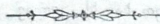
ხმა ზედა სართულში.

ოსმალთ მძლავრნი უძლურია,
ჩვენ კი შეგვეწვეს დიდი ძალი;
მოიგონეთ თქვენს სახლს და კარს,
ვით შევეუთეთ ცეცხლის ალი!
ისევ იმ ღღეს დაგაყენებთ,
ცოცხლად შეგვეწავთ ქერიც საბარალოს,
ობლის ხორცი თ ყვავეთ დაეძღებთ,—
და ჩაეცემეთ ხალხს ძველ ჯვალოს.

ხმა ქვედა სართულში.

ის დღე აღარ მოგესწარებათ:
იღუმალი გაქვს მხაღება,
ხალხის მწვავე გულის წყრომა
მედგრათ ყალბზე წამოდგება,
იფეთქებს და მტვერათ ვაქცევსთ,
ძალს ხელთ იგდებს სანეტაროს,
პერანგს მოგვთხოვს ჩვენგან ნაქსოვს
და გაიძრობს თქვენს ძველ ჯვალოს.
გაპკა, მაქო, გამოპკარი,
გამხნევე საფეიქრო,
განთიდი ახლოს არი,
გულს იმედი არ გეიქრო!

ცახელი.

სხვა-ღა-სხვა აზრები
ჩვენში.

— სამოსწავლო ოლქის მზრუნველის თაოსნობით
ახლო მომავალში უნდა შესდგეს თფილისში სხვა და სხვა
საზოგადო დაწესებულებათა და სასწავლებელთა წარმო-
მადგენლების თათბირი თფილისში საყოველთაო სწავლე-
ბის შემოღების შესახებ. ქალაქის სამოსწავლო კომისიამ
თაყის წარმომადგენლათ დანიშნა წევრი კომისიისა ე.
ფ. თოფჩიანი.

— თბილისის სათავადაზნაურო ბანკის გამგეობამ
და ზედამხედველმა კომიტეტმა შეატყობინა წ. კ. საზ.
გამგეობას, რომ ილია ქავჭავაძის ძეგლის ასაგებათ გა-
დაიღო ბანკის საშუალებიდან 2500 მან.

— თბილისის ტრამვაიზე მომუშავეთა და ტრამვაის
დირექციის შორის მწვავედმა დამოკიდებულება. როგორც
ვიცით, ბ-ნი აღიბეგოვი ტრამვაიზე მოსამსახურეთ ართ-
მებს დიდი ხნის მოპოვებულ უფლებებს. მუშებმა თხოვ-
ნით მიმართეს თბილისის გუბერნატორს ჩაერიოს ამ სა-
ქმეში და გამოარკვიოს დამოკიდებულება დირექციასა
და ტრამვაიზე მოსამსახურეთა შორის. თხოვნაში აღნი-
შნულია აგრეთვე ყველა ის უწყსობებიანი, რომელიც ჩა-
იღინა ბ-მა აღიბეგოვმა მუშების მიმართ.

— ქალაქის სასკოლო კომისიის სახალხო სკოლების
დირექტორმა გაუზუნა მისწერილობა გაიხსნას შერეუ-
ლი პირველ-დაწყებითი სკოლები, სადაც სწავლა უნდა
სწარმოებდეს რუსულ ენაზე, რადგან ამას ბევრი ადგი-
ლობრივი მცხოვრები თხოულობსო. კომისიამ განიხილა
ეს საკითხი და დადგინა ხელუხლებლათ დასტოვოს არ-
სებული ეროვნული ხასიათის სკოლები და ეცნობოს
დირექციას, რომ არც ქალაქის გამგეობას, არც სასკო-
ლო კომისიას შერეული სკოლების საწინააღმდეგო არა-
ფერი აქვს, თუ კი მათში სწავლის მსურველი აღმოჩნდება
ვინმეო.

— ოსმალეთის კონსტიტუციის აღდგენის შემდეგ
მრავალი სომეხი, ბერძენი, ოსმალთა და ებრაელი აწყდებ-
და თბილისის ოსმალთა საელოსს, რომ აიღონ პასპორ-
ტები და სამშობლოში დაბრუნდენ. საელოსში გაცხარე-
ბული მუშაობაა, მაგრამ მთხოვნილთ ვერ აღუდინ. რად-
გან ბევრს იმთვანს შეძლება არა აქვთ, მათმა წარმო-
მადგენლებმა გადასწყვიტეს გამოიხანოს სახსარი, საშუა-
ლება, თუ როგორ დააბრუნონ ოსმალთა ღარიბი ქვე-
შევრდომნი სამშობლოში.

— ოთხშაბათს მეტეხის ციხეში გაგზავნეს მოხელე
ალექსანდრე სვეჩინი, რომელსაც სად. ევლასში გაჩხრე-
კის დროს უპოვეს 15 დაშლილი ვინტოკაო.

— 24 ივლისს ახალ-სენაკის ციხეში ქუვიდან შეი-
შალა მალაქია ჯაფღაგა. მას ბრალათ ედება სოჩის სა-
ერთო აჯაყებაში მონაწილეობის მიღება. ციხეში დიდი
სიციწროვეა. 40 მაგიერათ 85 კაცი ზის („ხოლოლი“).

— თბილისის გენ.-გუბერნატორის განკარგულებით
გაზ. „გოლოსი კავკაზა“ დაჯარიმებულ იქმნა 500 მან.

— თბ. ტრამვაიზე მოსამსახურეთაგან 62 კაცამდე დაბატონებული.

— კავკასიის სამხედრო სასამართლომ განიხილა საქმე სერგეი, არუთინ და გრიგოლ შავარდობისა. ამით ბრალდებულად მისწავლებულ ს. ანანოვის და გრ. შავერდოვის მოკლა. სასამართლომ დამნაშავეთ მარტო ბაგრატ შავერდოვი იცინო და ჩამოხრობა დაედუწყებტა.

— ქართულ თეატრის შენობის დათავების საქმე მიენდო დრამატული საზოგადოების თავმჯდომარეს ალ. გ. ჯაბადარს.

რ უ ს ე თ ი .

— სიკვდილით დასაჯეს: სარატოვში—ერთი, ოდესაში—ხუთი, სევსტოპოლში—სამი, ტამბოვში—ერთი, კაზანში — ოთხი, სარატოვში—ერთი.

— სიკვდილით დასჯა ვადალუწყევცეს: სიმეიროპოლში — თექვსმეტს (საგუბრნო ციხეში არეულობის გამო), კიევში—სამს, სარატოვში—სამს, ვარშავაში — ერთს, ხარკოვში—სამს, ოდესაში—სამს. (პრ. №№ 181-176).

— ვაზ. „რიესკია ნოვოსტი“ დაჯარიმეს 1000 მ. ტოლსტოის წერილის მოთავსების გამო „არ შემბილიან გავფუძედ“ დაჯარიმეს შემდეგი ვაზეთები: „სევერი“—500 მან., „ოდესკია ნოვოსტი“—1500 მან., „ლატვია“—500 მან.

— სოფ. ნავოლოკაში (კინეშუმის მაზრა) დაბატონირეს 12 წვერი ს.-დ. ორგანიზაციისა; წაიღეს სხვა-დასხვა საბუთის ქაღალდები, იარაღი და გეტეკვარაფი.

— სახალხო განათლების მინისტრმა განაცხადა, რომ წელს არც ერთი თავისუფალი მსმენელი ქალი არ მიიღება უნივერსიტეტში.

— იაროსლავში ვაზ. „სევერნია ვესტი“ დაჯარიმეს 250 მან. იმის გამო, რომ გადაბეჭდა „ნოვ. ვრ.“ და „ს. პეტ. ვედ.“ წერილები მისიონერთა სიეზდის შესახებ.

— მენზელნის ციხიდან გაქცეულ ორ პოლიტიკურ ტუსადს მიავგეს. ერთი მათგანი დაქერის დროს მოკლეს; მღვეართაგან მოკლულია სტრაჟნიკი და დაქარლია ბაშკირი.

— ცნობილმა კრუშევანმა მიიღო პეტერბურგიდან ახალი სუხსილი 10,000 მ. ვაზ. „დრუგის“ გამოსაცემათ.

— კიევის მისიონერთა სიეზდმა, სხვათა შორის, დაადგინა ს.-დ. საბრძოლველათ შეიტანოს სემინარიის კურსში სოც.-დემოკრატიული მოძღვრების დამარღვეველი კრიტიკა და მიექცეს სასტიკი უკრადლება მასწავლებლებს, რომელნიც, მათის აზრით, სთესავენ რევოლიუციას.

— ნიენე-ტაგილსკში ლეზოვის ბინაზე იპოვეს ასაფეთქებელი ნიეთიერებანი, პატრონები, შრიფტი და პროკლამაციები. ლეზოვი გაიკცა.

— ნოვოჩერკასკში, 26 ივლისს, საღამოთი საყდრიდან გამოისვლის დროს, ვიღაც უცნობმა რევოლვერით

დასქრა პოლიცემისტერი კოლონი. ბოროტ-განმზრახველი დაიქერს.

— კალუგაში იპოვეს საიდუმლო სტამბა, სადაც იბეჭდებოდა კალუგის ს.-დ. პარტიის კომიტეტის ვაზეთი. მუშაობის დროს დაიქერეს სამი კაცი.

— ოდესელ „მოკავშირეთა“ კრებაზე დუბროვინმა წარმოსთქვა სიტუკა რომელშიაც გაატარა ის აზრი, რომ რუსის ხალხის კავშირის დასაძლვეი ჰყავს საშიში მტერი თეთიმკარბელოზისა—სახელმწიფო დუმის ცენტრი. კავშირი მხოლოთ მაშინ მოსპობს თავის ღოქმედებას, როდესაც სამუდამით მოსპობილ იქნება სახელმწიფო დუმა. კრებამ დაავალა დუბროვინს აღძრას შუამდგომლობა სახ. დუმის მოსასპობათ და უქველეს დროის საერობო კრების დასაძსებლათ.

— როგორც ვაზეთები გადმოგვცემენ, ლ. ნ. ტოლსტოი თავის იუბილეის წინა დღებში, სახლვარ-გარეთ აპირებს წასვლას.

— ფინლიანდის სეიმის თავჯდომარეთ არჩეულ იქნა მლადიფინომაინი სენინუელი, მის თანაშემწეებთ ს.-დ. რიროლი და სტაროფინომაინი ლისტო.

— როგორც ზოგიერთი სახლვარ-გარეთელი ვაზ. გადმოგვცემენ. რუსეთის მთავრობა აპირებს საფრანგეთისაგან 800 მილ. მან. სესხის აღებას.

— რუსის ხალხის კავშირის ბუტერის განყოფილება მოსკოვში შუამდგომლობს გენ.-გუბერნატორთან, რომ მან ნება არ დაართოს ქალაქის დუმას გამართოს რაიმე დღესასწაული ტოლსტოის პატივსაცემათ.

— ვილინა და ხოლმშინაში რუსის ხალხის კავშირის განყოფილებები ხოლულოზენ ჩამოერთოს ადგილმამული პოლიაც მემამულეებს და გადმოასახლონ მასზე რუსი გლეხები ცენტრალურ გუბერნიებიდან.

— ლოცვა მ. იოანე კრონშტადელისა, სადაც ის შესთხოვეს ლ. ნ. ტოლსტოის და გრაფ ს. ი. ვიტტეს სიკვდილს: „უფოლო, დამშვიდე რუსეთი ეკლესიისა და უპოგარ აღმიძინა შენისათვის, მოსპე ამზოგება და რევოლიუცია, აღვავნ პირისაგან ქვეყნისა მაგინებელი შენი, უუბოროტესი და თვის ცოდვათა შეუნანებელი ლეე ტოლსტოი და ყველა მისი მხურვალე და კერპი მიმღვეარი, ებრაელების მგობარი ვიტტე, რუსეთის დამღუპავი, მიეცი მევეს სიბრძნე და მხნეობა, წარუვლინე მას კეთილ-მსახურნი, ბძქენი და მამაცნი მარჩეველნი, კაბუკნი დაყენე ქეშპარტე გზაზე, მხედრობა შექმენ საიმიდო და მხნე, მიწად-მოქმენდი და ხელოსანნი გახადე კაყოფილ, სამღვდელოება შექმენ თავის თანამდებობის გულმოდგინე, აღმოფხვერ ლოთობა, მრუშობა, ქურდობა, ყაჩაღობა, მკლევლობა, ბიწიერობა, ახალგაზდანი და ხელკვეითნი დაუმოაჩილე უფროსთ, ქვეშევრდომნი—მეფეს, ყველანი ყოველგან მსახურნი ჰქმენ უფროსების მორჩილ, და კაყოფილ თავისი ხარკით. იყავნ. (პ. Р. Знамя“).

ო ს მ ა ლ ე თ ი .

ახალგაზდა ოსმალითა მოწოდება. კონსტიტუციის აღდგენის წინა დღეებში ახალგაზდა ოსმალით სლონიკში გამოსცეს შემდეგი მოწოდება.

„მოთხოვნა, რომელიც უნდა დარაჯათ ედგეს ქვეყნის მშვიდობიანობასა და პროგრესს, რომელიც უნდა იცავდეს იმპერიის წმინდა უფლებებს და მის მცხოვრებთა უშიშროებას, რომელსაც უნდა მიჰყავდეს ქვეყანა პროგრესისა და ცივილიზაციის გზაზე, ეს მოთავრობა არამც თუ არ ასრულებდა თავის მოვალეობას, პირაქით, მუშაობდა ქვეყნის დარღვევასა და ხალხის განანადგურებლათ.

მოთავრობა ბოროტმოქმედს იმ ხალხის ნდობით, რომელიც ცნობილია მთელს ქვეყანაზე თავისი მამაცობით და დიდ-სულღოვნობით. მოთავრობა, სხვა და სხვა თავზედ წარჩინებულ პირთა მილიონების გასამრავლებლათ, მათი ცხოველური სურვილების უზრუნველ-საყოფათ, არ ერიდებოდა არავითარ სასტიკ და უღმობველ ზომებს; ის სვამდა ხალხის სისხლს, რითაც მთელს ქვეყანას დაუმტკიცა თავისი უფარვისობა.

მოთავრობა სტატებს ღარიბ ხალხს სახლის ავეჯეულობას, ანთხებს მის სისხლს და ილატაკებს მრავალ ოჯახობას; თუ ის ასე გაგრძელებს თავის მოქმედებას, ერთი მეორეზე დაიკარგეს იმპერიის საუკეთესო ნაწილებს. ხალხს ართმევს უფლებებს; ის ყოველ დღე უფრო ღრმით ეფლობა მოწოდებისა და უცილობის მოტყუში. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ქვეყანა მდიდარია, ის განადგურების გზაზეა დამდგარი. მოთავრობა ჩამოაგდოს იმპერია და უნდაბოლობა სულთანის იმ ქვეშევრდობით შორის, რომელნიც საუკუნოებით ძმურათ ცხოვრობდნენ.

მოთავრობა გადასწყვიტოს მოსპოს ოსმალეთის ფლოტი; მიიყვანოს რა უკანასკნელი დღეებდელ მდგომარეობამდე, მან ამით შეურაცხყო ქვეყანა.

განა შეიძლება იმის უარისყოფა, რომ თვით მოთავრობამ მიიყვანა თავისი თავი დღევანდელ მდგომარეობამდე, როდესაც მან ჩააბარა ჯარის გამგებლობა ყაზაღებს, შიშნებებს და გამყიდველებს იმ ჯარის, რომელიც განთქმულია თავისი სიმამაცით.

მაშელ ისწავილია! ნუ თუ ამ ქვეშაირტებების შეგნებით არა ჰქუწის თქვენი გული!

უპასუხისმგებლო მოთავრობა, რომელმაც წაგაროვით თქვენ თავისუფლებსა და გენაალებს, ემუქრება თქვენი სამშობლოს ბედ-იღბალს; ნუ თუ თქვენ არა ფიქრობთ საკუთარ ბედ-იღბალზეზე?

ნუ თუ თქვენ არ ვაწუხებთ განსაცდელში ჩავარდნილ და უკიდურესობაში მისული სამშობლოს მდგომარეობა, იმ სამშობლოს, რომლის ჯარშიაც თქვენ მსახურდებით; ნუ თუ არა გძაგთ თქვენგან განაგრძობთ ცხოვრება იმ პირობებში, სადაც მარტო მონობა, სისასტიკეა; სადაც ნებას არ გაძლევენ წარმოსთქვათ სიტყვა „სამშობლო“, რომლის შეილებით თქვენ ითვლებით?..

ნუ თუ თქვენ არ იცით, რომ ვინც ამ ქვეყანაში არ ეწინააღმდეგება შეურაცხყოფას, და ნებას აძლევს სხვის გასთელონ მისი უფლებები, ვინც არ ფიქრობს თავის თანამებამუღლებზე, რომ ამისთანა ადამიანს არა აქვს არც პატიონება, არც სენინდისი, რომ მისა და ცხოველ შორის არავითარი განსხვავება არ არსებობს.

ხალხო! გლუხებო! როდის მოსპობთ თქვენ კონსტიტუციონალიზმის მშენებლის დაწყველილ ქისების გავსებას? როდის მოუსპობთ მათ შემდგომ განაგრძობთ თავისი განხრწნილი ცხოვრება, სასახლეების და კოშტების აგება და მილიონების ფლანგვა, იმ მილიონების, რომელიც წაღებულა თქვენგან, პატიოსან ხალხისაგან? კმარა, ეხლა კი!

შემდეგ მოწოდება ურჩევს ხალხს შეუერთდეს ახალგაზდა-ოსმალითა მოძრაობას სასახლის პარტიის დასაძლევათ.

მოწოდება თავდება სიტყვებით: „გაუმარჯოს სამშობლოს! გაუმარჯოს თავისუფლებას!“

სტამბოლი. ახალი სამინისტროს მიერ ფიცის მიღების დროს სულთანმა ხელ-ახლა შეფიცა კონსტიტუციას. გაუქმდა პასპორტები და ცენზურა უცხოეთიდან შემოტანილ წიგნებზე. გამოცხადდა თავისუფალი მიმოსვლა სახელმწიფოს საზღვრებში.

სტამბოლი შემოკლებულ უნდა იქმნეს ქალაქის თითმართველობა.

პროვინციაში დაიწყო აირჩევსლთა არჩევნები.

სულთანის დასთანხმდა ახალგაზდა-ოსმალითა მოთხოვნეს, რომ ერთი მეტუთედი ნაწილი თავის სიმიდირის, რომელიც ღირს ასი-ათასი გირე ნკა სტერლინგი, შესწიროს სახელმწიფოს და დაუბრუნოს უკანონო მითვისებული მიწები.

სულთანმა შესწირა ასი-ათასი გირეანქა ორი ჯავშინი გემის ასაგებათ და ფიქრობს, რომ თავის საკუთარი თანხით აავსოს პარლამენტის შენობა.

სპარსეთის შაჰის ბიძა ზილი სულთანზე მიიღო ოსმალეთის ქვეშევრდომობა. („BANK“)

— ევროპის უმოთარეს კონსულთა მოხსენებები აპტიცებენ, რომ მკირე აზიის მცხოვრებლები ალტაცებით მიეგებენ კონსტიტუციის გამოცხადებას. ბეირუტსა, დამოსქსა და იერუსალიმში იმართება მრავალი რიცხოვანი სხალხო მიტინგები. ყოველგან ემჩნევა აღფროვანება და განთავისუფლება აბსოლიტურ შევიწროებისაგან.

— როგორც ზოგიერთი განუთებია, გადმოგვეცემს სომეხთა ორგანიზაციის „დაშნაკუტურენ“-ის აღმასრულებელმა ორგანომ მართაო სულთანს შემორანდუმი სომეხთა მდგომარეობის შესახებ ოსმალეთში. შემორანდუმი შენებებია შემდეგი ზომების განხორციელების საქიროება: 1) თავისუფალი მიმოსვლა იმ პროვინციებში სადაც ცხოვრობს სომეხთა, 2) დაუბრუნდეს სომეხთა თემებს წართმეულ მიწები, 3) გაუქმება ყველა იმ შემავეიწროებელ ზომების, რომელიც შემოკლებულ იქმნა

1895 წ. შემდეგ, 4) ამნისტია, 5) ემიგრანტთა დაბრუნება. კომიტეტმა გადასწყვიტა მიიღოს ენერგიული მონაწილეობა არჩევნებში და ეცადოს სხვა ერებთან ერთად მოახდინოს კონსტიტუციის გადასინჯვა იმ აზრით, რომ შემოღებულ იქნეს ავტონომიის პრინციპი.

— სტამბოლიდან „ეფესრ“ ატყობინებენ, რომ აბდულ ჰამიდის უანმრთელობა საფრთხეელია. მისი უმთავრესი ექიმები ფიქრობენ, რომ შესაძლებელია ტყინის აპოპლექსია მოუვიდეს.

— კომიტეტი მოქმედებს ძლიერ ენერგიულად. მან კათისკაცია უყუ სახლგარეშო მინისტრ რაბიმ-პაშის სახლს და გახჩრაქის დროს დაიჭირა ფსიანი ქაღალდები 4 მილიონი ფრანკი. ძველ ოსმალების რეჟიმის შესწევითა დაპატიმრება გაგძელდება პარლამენტის გახსნამდე. ამას მოითხოვენ ახალგაზდა-ოსმალინი, რომელთაც უკვე მოახდინეს განკარგულება დაპატიმრებულ მოხელეთა სამხედრო საპრობილემო გადასაცემათ. ძველი ოსმალების რეჟიმის მოხელეთა დაპატიმრებას მკვება ხოლომე კატასტროფა. ტასინ-პაშამ, სულთანის ყოფილმა მდივანმა, თავი მოიკლა, როდესაც მასთან მივიდენ დსაპატიმრებულთ. ერთობ ბევრი ჯარია აღრიან-ვოლში, სადაც ახალ-ახალი რაზმები მოდიან ყოველდღე, ყველა ამ ჯარს ააღვარდა ოსმალითა ოციტრები ხელმძღვანელობენ.

ჩ ვ ა რ ს კ ი თ.

კაზბინი. რამდენიმე დღის წინაა აზირ სულოდორი წავიდა თავრიზში, სადაც ყოველი მხრიდან იგზავნება ჯარი.

უმთავრესი ბანაკიქმნება აზირ ბუფოდორის ხელში. ის იქმნება უმთავრესი მართველი. ჯარის რიცხვი უწყვეს 12,000—18,000-დღე.

კაზბინს ახლო-მანლო დაბანაკებულია ჯარი, სადაც ის ყოველ დღე ვარჯიშობს სროლაში. ის ცბეულობს ტანისაქოსს, ფულსა და ახალ სისტემის თოვებს.

მუშტიელთა მოწოდება. ნაჯათის მუშტიელებმა გაუგზავნეს თეირანს, თავრიზს, ისფაჰანსა და სპარსეთის სხვა უმთავრეს ქალაქებს დეგემა, რომელშიაც მოთავსებულია მოწოდება სპარსეთის ხალხისა და ჯარისადმი. მოწოდებაში მუშტიელები მიმართავენ ხალხს კატეგორიული მოთხოვნით, რომ იბრძოლონ კონსტიტუციის აღსადგენათ, მოსობა ეთანასწორება ისლამის გაქარწყლებას. რეპტიკონერთა ბელალებს უწოდებენ მუსულმანების მტრებს.

ხალხსა და ჯარს უბრძანებენ, არ დაემორჩილონ მართველებსა და რეპტიკონერებს, თორემ წინააღმდეგ შემთხვევაში იმათ აღარ ჩასთვლიან მუსულმანებათ. დეგემის ხელს აწერენ მუშტიელები: ბინ მახილ მირზა სალილი, მამამედ კიაზიმ სოროსანი და აბდულა საზან-დარანი. („ტარაკი“)

თავრიზი. ორი დღეა რაც თოფისა და ზარბაზნების სროლა გძელდება. არის მსხვეპლიც. მოვიდა და

დაბანაკდა ქალაქ გარეთ შაჰის ბღში შაჰის 300 მხედარი. ამ დღეებში მოვა თეირანიდან რაზმი, რომელსაც ხელმძღვანელობს ნასრუს-სალტანე; სათარაზანსაც მოუვიდა კავკასიიდან რამდენიმე ათეული კაცი მისაშველებლათ. ხმები თავრიზზე ოსმალითა მოახლოვების შესახებ არ გამართვია.

თეირანსა და თავრიზს შუა დეგეშებით ცნობების მიწვედნა ორი დღეა შეწყვეტილია. ცნობის უქონლობა იწვევს შფოთსა და შიშს, რომლის გაღვინის ქვეშ შაჰი ფიქრობს დაუთმოს ოპოზიციას. საზოგადოათ აზრი ასეთია, რომ თავრიზში რევოლიუციის დამარცხება გამოიწვევს რეპტიკის გაძლიერებას. არ იციან რა ბედი ეწყება ახალ სარდალს, რომელიც გავზავნეს თავრიზს უწყსოების მოსასობლოთ. სწრაფათ გავზავნეს პირველი და მეორე რაზმი და არტლოერია. თეირანის გზაზე დაიწყეს ძარცვა. გავზავნილ ჯარის წინააღმდეგ რევოლიუციონრებმა გზაში მომართეს ზარბაზნები და დაუყენეს მილიციონერები. თავრიზის მიხედულებით ბევრი პროვინცია აპირობს აჯანყებას. შაჰის წრეებში შექმნებული სულიერი მდგომარეობაა, ფიქრობენ კახაკთა რაზმის გავზავნის შესახებ. (ზირ. ველ.)

დ ე ღ ე ბ ი.

(მოთხრობა. *)

IV

ტანჯვა-წვალებას გამოვლილი დესიკო ლოგინში იწვა. ერთი კვირა იყო, რაც მას ეჯერა შეძენრა, ქმარ-

*) იხ. „ჩვენი კვალი“ № 10

შვილი გარს ეხვია, ხელს უწყობდნენ, რომ ავადმყოფისთვის მოვლა არ დაეკოათ. ნატო იქ აღარა სჩანდა, დათიკომ ბევრი ცდის შემდეგ მოუხერხა ნატოს თავშესაფარში შესვლა და ფულიც აჩუქა. დესიკომ ძლივს შეგებით ამოისუნთქა, როცა ნატო წავიდა.

აგერა დესიკოს წინა დგას ქრელ შალში შეხვეული ლამაზი, თვალ-მუქუნა ქალი, მას გვერდით მოსდგამია მაღალი, უშნო, უბეში, შავგვერდანი კაცი, რომლის შავი თვალები მოუხვენრათ იყურებოდენ შუბლ ქვეშ — მაშვეგრე? უსახულად თორმეტ მანეთს თხოულობთ? წარმოსთქვა სუსტის ხმით დესიკომ.

— რა ექნათ, ქალბატონო, ამასაც იმიტომ ვაშორებ ოჯახს, შვილს, რომ სახლში ორიოდ გროში შევიტანო და ხელი მოვინაცლო, ბავშვის ამყვანსაც საძიძური უნდა, მანდღედან აბა რა დავაგრჩებ? აზობდა კაცი და ხელზე დაქობილი უყურებდა დესიკოს. ქალი გაჩერებული იღდა და მალმალ წითლდებოდა, თვალზე მძირს ხრიდა.

— ახალი ძუძუს პატრონია, თორმეტ მანეთშიაც თქვენი ხათრით ვაყენებ, მეზარბა უკან წაყვანა, თორემ, რომ გავიყვანო კიდევ, იმედი მაქვს კაი თხუთმეტს მომცემენ, განავრძობდა ის.

დესიკო და დათიკო გაჩუმებულები უსმენდენ; გრძნობდნენ, რომ მართალს ამბობდა, რადგან ძიძას ყოველთვის კაი ფასი ჰქონდა, მაგრამ სამი ხელი ტანისამოსი და თვეში თორმეტი მანეთი ძალიან ეგებებოდათ. კარგა ვაჭრობის შემდეგ ნონემ, ასე ერქვა ძიძის ქმარს, მიინც არ დაუკლო და მეტი ღონე არ იყო სხვაფრივ უნდა შევიწროებულყენენ და მართა აყვანათ.

— რა გავწყობა, დარჩეს!.. უთხრა დათიკომ.

— ძალიან კარგი, შენიკირიემ, მაგრამ ორი თვისა წინდაწინ უნდა მიბოძოთ, შეტევენა ნონე.

— კარგი, მოგცემ! ეხლა წადი საშაზარულლოში, ცოტა დაისვენე და პურიცა ქამე, უბასუხა დათიკომ. ნონემ თავი დაუკრა და გავიდა ოთახიდან.

ძიძამ მოისხნა შალი და ღიმილით წავიდა ზაჟაწა ბავშვის სანახავად.

— კეთილი იყვენ ჩემი ხელის მოკიდება, წარმოსთქვა მართამ და აიყვანა ხელში მძინარე ბავშვი, თან თვალები აემღვრა, ტუჩები აუთრთოლდა, მაგრამ თავს ძალა დაატანა და კვალიად გაიღიმა.

— პირველი გამოსვლაა შენი კარზე, მართამ? ჰკითხა ღიმილით დესიკომ.

— დიხ, გენაცვალე, უბასუხა ქალმა და ამოიოხრა.

— ბავშვი პატარა გაყავს?

— სამი თვისაა, წარმოსთქვა მართამ, მთლად გაწითლდა და თავი ჩაღუნა. ეხლა კი თვალეში ცრემლები წამოადგნენ.

დესიკომ შენიშნა, რომ სამძიმო იყო მისთვის ოჯახის მოგონება და არჩია გაჩერებულიყო. ნონეს გულუბნევი გაუმსახინძლდენ და დიდი კმაყოფილი იყო, რომ ამისთანა კარგი ადგილი უშოვა ცოლს.

— აბა თქვენ იცით, ქალბატონო, თუ მართამ

კარგად შეინახავთ. ვეცე ცუდი ხასიათისა არ არის და იმედი მაქვს გასიამოვნებთ. წარმოსთქვა ნონემ, როდესაც გამოსახივრათ ოთახში შემოვიდა.

— მაგაზე ნუ სწუხარ, ჩემო ნონე, მართა ჩვენთან ისე იქნება, როგორც თავის ოჯახში, არა გაუკირდება რა, უთხრა დესიკომ და ნონეც გავიდა ოთახიდან. მართა ქმარს ვაჟყვა საშაზარულლოში.

— ნონე, მაშ შენ ორი თვის ჯამაგირს თხოულობ? ჰკითხა დათიკომ, რომელიც აგრეთვე შემოვიდა საშაზარულლოში.

— დიხ, ბატონო, ამ ორ თვეში ვეღარ ჩამოვალ და თან შვივე ოჯახს რამეს შევმატებ, უბასუხა ნონემ, რომელსაც სისაზრისგან თვალები გაუბრწყინდენ. გულხელ-დაკრევილი მართა ნაღვლიანათ შესჩერებოდა დათიკოს, როცა ეს ხელში უთვლიდა ნონეს ოცდა ხუთ მანეთს. ნონეს კი სიამოვნების ღიმილი მოსდიოდა ტუჩებზე, ცოლს არც კი უყურებდა.

— აბა, მართა, ჰკვიანათ იყავ, არ იღარღო, თორემ რძე დავაკლებდა, უთხრა ნონემ ცოლს, როდესაც დათიკო გამოვიდა.

— ნონე, ჩემი შაქრო დამიკოცნე, გაუფრთხილდი... წარმოსთქვა მართამ და თვალეზე ხელცახოცი მიიფარა.

— შენ ჰკვიანად იყავ, შაქროს არაფერი უშავს. იქ არა ვართ მე და დედაჩემი!.. შწვილობით. . დაუმატა ნონემ, ჩამოართვა მართას ხელი და აჩქარებით გამოვიდა.

თვალცრემლიანი მართა შებრუნდა ოთახში. დესიკო ხელავდა მართას მწუხარებას და გულში უხაროდა, რომ ეს ნატოსთანა არ იყო.

— მიინც ხომ არ ავცილდებოდა ძიძით გამოსვლა, მართა, სჯობიან რომ ჩვენთან მოხვედი, მართალია შენ შვილს ვერ ხედავ, მაგერათ ქმარი მალ-მალ შეგატყობინებს მის ამბავს, შენც ფულს თავს მოუყრი და ოჯახს გაახარებ. სახლში გამოცდილი დახვედელი აღმძინი გეგულემა და რა გაწუხებს!.. ეუბნებოდა დესიკო. მართა ამ სიტყვების ზეგაყვრებით თანდათან შწვილდებოდა.

— მე შენ ლამაზ კაბას იყვილი, საცვლებს დავიკრავ, სუფთად ჩავაცმევ, შეესმოდა მართას დესიკოს მომხიბვლელი სიტყვები და მართა კიდევაც ღიმიებოდა.

დესიკომ აუსრულა თვისი დანაპირები; როგორც კი შესძლო კარზე გამოსვლა, რაც საქირო იყო ყველაფერი უყიდა. მართას მიინც ფაჯული ნადვლიც არ შორდებოდა, თვალწინ განუშორებლათ ულცა თვისი სახლკარი, პატარა შაქრო. ზაჟა, ახლათ დაბადებული ბავშვი. ვერ იფიწყებდა ექვსი თვის ცოცხალ-გაფუნჩულ შაქროს, რომელსაც ხელში ძლივს იმაგრებდა, მერცხაოსვით ფართხალბედა, ჰკვიელით დედის გულს ახარებდა.

V

მართა ოსის ქალი იყო. ოჯახი, რომელმაც მართა რძლათ მოიყვანა, სხეებზე დარბილთ სცხოვრობდა, თუმცა მართას ქმრის გარდა სახლში ორი ვაჟიკაცი კიდევ ტრილობდა. მეზობლები საესენი იყენენ საქონლით,

სპილენძელობით, ამით კი ორი უღელი ხარის მეტრ არ უჩნდით და კიდევ ცხრა წლის ბიჭს ათიოდ თხა დაუდიოდა მინდვრათ.

— ჩვენი ბარაკა იმ ოხერმა ურადმა თან გაიტანა. რა ყვეარი ხარკამეჩი დაგვკლდა და კიდევ ვინ იცის, როდის გადავჩრჩბით!.. იტყოდა ხოლმე ბაბეც, მართას დედამთილი.

— უფროს რძალში უღელი ხარი და ერთი საბრაცე ქვაბი წაიღეს, ახლა მართაში და შემოდგომაზე კიდევ ტატეა დასაქარწინებელი... იმას საიდგან და გამოვუძებნოთ!.. ე კეტები რასაც ხნამუნ და თესენ, საქმელადაც არა გვეყოფნის! დაუმატებდა ბაბედა და საყვედურით გადასვდა ორივე ძაღვებს, რომელნიც ამ დროს ოჯახში ფუსფუსებდნენ. მეტადრე უფროს რძალს, მაიკოს, ხშირათ ხედებოდა საყვედური.

— რის მაქნისია, გენაცვალეთ! შვილი მაინც გასჩენოდა, ძიძათ წავიღოდა და სახლში რასმეს შემოიტანდა!..

ამ სიტყვების გაგონებაზე მაიკო მძიმეთ ამოიოხრებდა და ხმას კი არ გაიღებდა. ხუთი წელიწადი იყო, რაც რძლათ მოსულიყო და რახან აქამდის შვილი არ გასჩენოდა, მეტრც იმედი აღარა ჰქონდა. თვითონ მაინც სწუხდა თავის უბედურობას, მაგრამ წუხილით ვერას აწყობდა.

— ადე, ქალო, წისკვილში წადი, ტომრით ფქვილი მოიტა!.. მოუბრუნდებოდა მას უკმეხათ ქმარიც, თვითონ კი ცეცხლაპირას ზარმაცათ წამოწოლილი ჩიბუხს აბოლებდა.

მაიკო ხედავდა, რომ არც ქმარი იყო მისი კაყაოფილი.

მართა ხედავდა ყველა ამას და შიშით გული უძგერდა, ვაი თუ ესეც უშვილო გამოიმდგარიყო და მით თავზე ოჯახის რისხვა დაეტეხა.

მაღე მართას შიში გაიფანტა, ის უკვე მოელოდა შვილს და სახლში მყოფებმაც დაუწყეს ფერობა.

— მართა ძიძათ უნდა წავიყვანო, თვეში თა, თორმეტ მანეთს, თავათ მეტსაც ავიღებ. კაცო, ესუბრები თვეში თორმეტი მან. რომ შემოვიდეს ოჯახში!.. ამაყათ იტყოდა ხოლმე ნანე. უნკროსი ძმები ღიმილით თიანხმებოდნენ, მართა მაიკოს ქმარი ხმას არ იღებდა, შურით გადახედავდა მართას და შემდეგ გაბღვევდა მაიკოს, რომელიც დამნაშავესავით კერასთან მოკუნტულიყო.

მართას გონება ღიბხანს არ ჩერდებოდა ქალაქში წასვლაზე. ეს კმაყოფილი იყო მით, რომ ოჯახი მას სწყალობდა და მომავლის მორჩილებით მოელოდა.

გავიდა დრო. მართა დედა გახდა. თავდავიწყებით დახაროდა ძვირფას, პაწია არსებებს, მაგრამ რაც უფრო დრო გადიოდა გული მოუსვენრათ უშფოთავდა...

— ძიძათ რომ წავიდე, ხომ თავი უნდა დავანებო ჩემ პაწია შაქროს!.. ამ გახსენებით მართას გული მწვავათ გაისერებოდა.

— არა, არ შემიძლიან!.. მე უშაქროთ ვერ გავკლბ. დაუმატებდა მართა და მაგრა მიიკრავდა გულზე შვილს.

— რა ოხრათ დავარჩენ ფულს!.. ფული კი არა სიციცხლეც არ მინდა უქმე-ბიჭოთ არა, ნონეს ვეტყვი რომ არ წამიყვანოს, ამბობდა გულში მართა.

ზამთარი ივრედა, მაგრამ სუსხი მაინც წინანდელი შერჩენოდა და გარემოს ჰყინავდა. დიდ ხის ქედულში შუა ადგილზე ცეცხლი ენთო, მთელი ოჯახი გარს შემოსხლდებოდა, კაცებს თავი მოეყარათ, ბაბედა ჩოხის შალსა ჰქსოვდა და თან ფეხით აკვანს არწევდა. ამ დროს კარმა გაიკრიალა, ოთახში შემოვიდნენ წელში მოხრილი მაიკო და მართა, რომელთაც ზურგზე წამოეკიდათ შეშის ვეგბა გულურები და ხენეშით დაჰყარეს კუთხეში. ქალებს სიცივისაგან სახე დაღურჯებოდათ.

— ცივაა!.. კანკალით წარმოსთქვა მართამ და თამამათ გადავიდა ცეცხლისკენ. მაიკო კი მოკრთალებით, შეუმჩნეველთ მიუჯდა მართას გვერდით და დაიწყეს ხელების თობა.

— უფრო თბილათ ჩაიცვამდი, ქალო, მიუბრუნდა ბაბედა აკანკალებულ უნკროს რძალს, მაიკოსთვის კი არც კი შეუხედნია. ამ დროს შაქრომ აკვანში დაიტყინა და მართაც გაუბრუნდა.

— ნეტა ჩქარა გავიდვს ეს ოხერი თვეც, მოუთმენლათ სთქვა ნონემ.

— ზაფხული კარგია, ზამთარში მუშა ტყუილათ სცდება... დაუმატა მეორე ძმამ.

— გაზაფხულდება თუ არა, მე და მართა ქალაქისკენ გავწევთ, სთქვა ნონემ.

ამის გაგონებაზე მართა შეკრთა და ქმარს მიაჩერდა. ამას თითქო კიდევაც დაევიწყებოდა, რომ ძიძათ უპირებდნენ წაყვანას.

— ნეტა შენა, მართა, რომ ქალაქში მიღიხარ! რო იცოდე რამდენ რამეს ნახავ, რა რიგათ ანებიერებენ ძიძას, რა ტანისამოსს აცმევენ! სხვა მოსამსახურესავით კი არ არის ავღებული, ძიძა ქალბატონზე ნებიერია. დაილაპარაკე ბაბედამ და ძაღვ გასწვია.

— მართა მე ერთ სახალოხეს გამომიგზავნის.

— მე ქულებ... გაისმა ბიჭებში.

მართა შეინძრა, მიაჩერდა პატარა შაქროს, რომელსაც ოღნავათ პირი გაესხნა და უზრუნველათ ეძინა.

— მაშ ქალაქში მივიდივარ!.. შაქროს თავს ვანებებ?.. გაიფიქრა და თვალებიდან ცრემლები წამოუვიდა, მაგრამ საჩქაროთვე მოიწმინდა, რომ იქ მყოფთ არ შეენიშნათ. შემკრთალმა მართამ გადახედა მათ, მაიკო დაღონებული შემოაკურებდა რძალს, უსიტყვოთ შენატროდა, მართას გულმა კი კვალათ დაიკვნესა და ცრემლებმა წამწეები დაუსველეს.

— შაქრო მაშინ ხუთი თვისა იქნება, რძესაც კავათა სკამს, სთქვა ბაბედამ.

ნონეს არც კი შეუხედნია მართასთვის, ეს წინ-წინ ანგარიშობდა ძიძობაში აღებულ ფულს და მოთხოვნილებას იკმაყოფილებდა.

— ნონემ რომ ხელიც არ გაანძრიოს, მინც დაუჭირებლად იცხოვრებს... მართა ახალგაზდა, უშვილო არ გამოადგა და დიდხანს, დიდხანს იელის ძიძათ... ამ განხენებით ნონემ აღერისთ ვადახედა ცოლს, რომელიც თვალმბ ძირს დაბრლიო დაღონებული იჯდა.

აგერა მართა დარჩა ქმართან მარტოთ. მართა მივიდა, მხარზე დაადო ხელი და შეხედა თვალმბში.

— ნონე, წარმოსთქვა მან.

— ნონე, ნუ წამიყვან ქალაქში... სახლში დამტოვე ჩემ შაქროსთან... მართას ხმა უკანკალებდა, ცრემლებსა ჰკლავავდა.

ნონემ გაოცებით შეხედა ცოლს.

— რატომ, მართა?... შენი ქალაქში წასვლა ჩვენთვის ძალიან საჭიროა, უთხრა ძალდატანებულის სიმშვიდით ნონემ.

— მე უშაქროთ ვერ გავძლებ, ნონე, შაქროც უჩემოთ იდარდებს.

— ნუ სულელობ... შაქროს ბევრი გავგებო... პაწიაა, არც კი დაასოვდები... შენც ასე გაჭირვებაში კი არ იქნები, როგორც აქა ხარ... ემანდა კაბა არა გაქვს, რომ ჩაიცვა, ეუბნებოდა ნონე.

— მე საქმე არ მაშინებს, ნონე, არც სიღარიბე. დღეის იქით უფრო მოუმატებ ოჯახში საქმეს, თავს გავსწირავ, ოღონდ... ოღონდ... ქალაქში ნუ წამიყვან... განაგრძობდა ვედრებას მართა.

— დარჩები და შენც მიკოვზე უარესი დღე დაგადგება, ყველა მოვიტოვებს, იქნება სიძლიანაც გაგაგადონ, ჩემს ვართა სხვებიც არიან ოჯახში... უთხრა უკმაყოფილო ნონემ.

მართამ ივრძნო, რომ ნონესთან ვერას გახდებოდა და დაიწყო ტირილი.

— რა დიდ ხანს შენ იენები ძიძათ, წლის თავზე ისევ სახლში მოხვალ, იქნება უფრო ადრეც. ეხლა სოფელში რო დარჩე, პაპანაქება სიციქეში მინდერაო უნდა დაიწვა, არ გირჩევენაან ქალბატონივით ოთახში იყვე?..

ნონეს სიტყვები ცივად ხვდებოდნენ მართას გულს და უფრო აყენესდნენ. მართა ჩამოეცალა ქმარს. ეხლა ეს ფარულათ შესთხოვდა ღმერთს, რომ ზამთარი წელახლა დაბრუნებულიყო, გასასტიკებულიყო, მაგრამ ამის ჯიბარზე დღეები გარბოდნენ, თოვლი დნებოდა, ჰ.ერის თბებოდა, ვახავებოთ ახლო იყო.

— ზეგისთვის მოეშაღე ქალაქში წასასვლელათ!.. უთხრა ნონემ ერთხელ ცოლს, როდესაც შემოვიდა სახლში. მის ხმაში უფრო ბრძანება იხატებოდა. მართა გაფიქრდა და სახე გვერდზე მიიღო.

— გესმის თუ არა!.. მოემზად ვეთქი!.. შესძახა ეხლა კი წყრომით ნონემ და სახეზე მხეცური მეტყველობა გამოეხატა. მართა შეშინდა და მოუბრუნდა ქმარს.

— მესმის... ჯრულ წარმოსთქვა მან.

— ჰო და გესმოდეს, რასაც გეუბნებიან!

— მაიკო, ჩემი შაქრო გებრალდებოდეს, მოვალ და მერე მე ვიცი მაგიერი პატივისცემა! ეუბნებოდა წასვ-

ლის დროს თვალცრემლიანი მართა რძალს.

— ფიქრი ნუ გაქვს, მართა, მე შენ შაქროს გავუფრთხილდები. შენ მშვიდობით იყავი და გული გაიმაგრე... თანაგრძნობით ეუბნებოდა მაიკო და თვალებიდგან ცხარე ცრემლსა დვრიდა; გრძნობდა, რომ ურძლოთ ცხოვრება ერთთორად აუტანელი იქნებოდა მისთვის.

— ნახვამდის, მართა! შეესმოდა აქეთ-იქიდან, მართაც მათ ცივთ აძლევდა პასუხს, თითქო ყველანი შესძავებოდნენ. აგერა მართა მივიდა აკვანთან, რომელშიც შაქროს ძინა. მართას მუხლები აუკანკალდნენ და მძინარე ბავშვს დაემხო გულზე. გაისმა გულ შემზარავი კვითინი, რომელსაც ხმას აძლევდა ბავშვის განწირული ტირილი.

— მართა!.. გამოდი დროზე!.. მრისხანეთ შემოიძახა გარედან ნონემ. მართამ რამდენჯერმე აკოცა შეშინებულ-ატირებულ ბავშვს და მოშორდა..

მეორე დღეს მართა ქალაქის ბაღში იჯდა, საიდანაც მალე წაიყვანეს დესიკოსთან.

ანასტასია ერისთავ-ზოზგარია.

(შემდეგი იქნება).

პ რ ო მ ი ნ ც ი ა.

სოფ. პატარძელი (თბილ. მასწავ) 27 თიბათვეს, დილის 8 1/2 საათზე, სავარჯიშოდ მამავალ დილიჯანს დაუხვდნენ რამდენიმე შეიარაღებული კაცი, და მოსახოვეს მგზავრებს ფული. თავზარ დაცემულმა მგზავრებმა, რაც ჰქონდათ, ყველაფერი გადასცეს. მერე ყაჩაღების ბელადმა უბრძანა ყველას ჩამოსულიყვენ დილიჯანიდან, რის შემდეგ თითო თითოთ დაუწყო ჩხრეკა. როცა დარწმუნდა, რომ მგზავრებს აღარა ჰქონდათ რა, ანიშნა ამხანაგებს მომზადებულიყვენ წასასვლელათ. წასვლის წინ ასე მიმართა ბელადმა მგზავრებს: „თქვენ არ გგვინათ, რო ყაჩაღები ვიყვენთ, ჩვენ ერთობის ხალხი ვართ; რადგან მთავრობა დაგვეძებს, ვერსად ვერ ვახერხებთ ცხოვრებას და თუ ასე არ მოვიქვითი, სიმშობისაგან დავიხრებებით.“ მერე უბრძანა მდლიდჯანს: „ვიდრე ჩვენ ამ სერს არ გადავიდეთ, თქვი აზ მოიცვალოთ, თორემ სიკვდილით დაგსჯით. ჩვენთინ კაცო და ქათამი სულ ერთაო.“ ამის შემდეგ არხინათ გაუდგნენ გზას. მგზავრები ძლივს მოვიდნენ გონს. სულ აღმოჩნდა ებულიწად 150 მანეთი.

10 მათათვეს ნიძირალები შეუვარდნენ აქაურ 60 წლის გლეხს, რომელსაც მოსახოვეს ეთქვა, ვინ უფრო მდიდრათ ცხოვრობს სოფელში. შეშინებულმა მოხუცმა დაასახელა ზოგიერთი გლეხები, თუმცა აქ მდიდარი არაინაა. ამ გმირებმაც ყველა ჩიწერეს და გაუდგნენ გზას. გავიდა რამდენიმე დღე და ჩაწერილმა პირებმა მიიღეს შექპარის წერილები, სადაც მათგან თხოულობდნენ ფულებს, ამან აქაური გლეხები ძრიელ ადელევა.

ბევრი შეუვანებელი გლეხი ხალხში აარცვლებს ხმებს, ეითომ ეს ერთობის ხალხის ბრალი იყოს და დღეის შემდეგ აღარ ენდონ, ვინც ერთობის სახელით მოვა აქაო. ის კი არ იცან, რო ერთობის ხალხი დიდი ხანია ყაჩაღ-ნაძირალებს სდენენის.

აკაური ინტელიგენტებს თუმცა საქმე ბევრი აქვთ ვასაკებდები, მარა საღაოს ძილს მისცემიან. სწავლა-განათლება აქ ძრიელ დაბლა სდვას. თუმცა არსებობს ორი ერთ-კლასიანი სკოლა, მაგრამ მათ ხალხის ნდობა ვერ დაუმსახურებია. ბევრი გლეხი არც გზავნის თავის შვილს სასწავლებელში, რადგან თელი სამი წელიწადი უბრალოთ დიარებიან ზაგზევი სკოლაში და ვათაგების შემდეგ ან-ბანს ძლივს კითხულობენ. სკოლის გარდა არის კიდევ ორი ბიბლიოტეკა: ერთი გლეხებისა, მეორე ბრწყინვალე აზნაურებისა; მაგრამ რა საქირია ისეთი დაწესებულება, რომელიც ხალხისთვის ნაყოფს არ გამოიღებს. საგლეხო ბიბლიოტეკა ძირელ ღარიბია, თუმცა 9—10 წელიწადი რაც არსებობს, მაგრამ შიგ ორმოცამდე პატარა წიგნს თუ იპოვით მარტო. ყურნალ-გაზეთები აქ არ მოდის და ბიბლიოთეკაც თვეში ერთხელ თუ გაიღება, თორე უღელ დაკეტულია. აზნაურ³მაც აიღეს და დაკეტეს ბიბლიოტეკა თავიანთ საგვარყულო კოშკში და 1905 წლიდან თავებინ სჭამენ წიგნების ფურცლებს. აქაურ ინტელაგენტებს ყოველ წელს უმართიათ წარმოდგენები საქველ-მოქმედო მიზნით (ბიბლიოტეკისთვის და სცენის სასარგებლოთ). მაგრამ არ ვიცით, სად იყლაბება შემოსული ფულები. ეხლაც განიზრახეს ამ მიზნით წარმოდგენის გამართვა. ეს შეიოთე დღეა ჩხუბი აქვთ, როლუმის ვნაწილებაზე და, მგონი, ერთ თვეს მოუნდებიან კინკლაობას, და მერე, შეიძლება, ითამაშონ. ასეთ ხალხის ხელშია ჯერჯერობით ჩვენი სოფლის კულტურული საქმეები.

ფრანკა.

ს. ბულოიეთი. (გურია) ჩვენი სოფელი გაშენებულია მდინარე გუბაზოულის ნაპირას და უჭირავს მეტათ მთა-გორიანი ადგილები. სახნაე-სათესი მიწები ძალიან ნაკლებათაა. სიმინდს სთესენ მთა-ადგილებში, სადაც ნიაღვარი ხშირათ ანადგურებს კინახულს. ასე მავალითად ამ ორი თვის წინან ნიაღვარმა საკმაო ზარალი მიაცუნა ხალხს. მას შემდეგ კი წვიმა თითქმის სულ არ გვლირსებია და ეხლა ეს გვიკირებს საქმეს. საკმაო მოსავლის იმედს არც წელს არის, რაც ხალხს ერთიან წელში სტებს.

ამ ექვსი თვის წინათ მგალობლიშვილმა დასქრა ჩხუბის დროს აქაური მცხოვრები. ამის გამო ორი გვარი—კეკელიძენი და მგალობლიშვილები—გადაეკიდენ ერთმანეთს და ყოველ დღე მოსალოდნელია ახალი უბედურება. მიუხედავით იმისა, რომ დამკურელს უკვე გადაახდევინა ხალხმა დაქრილის სასარგებლოთ ფული, შურის ძიება მიანც არ ისმაბა. საქირაო ამ გარემოებას შეგნებულმა პირებმა ყურადღება მიაქციონ და ბოლო მოუღონ ამ არა სასიამოვნო მოვლენას.

თითქმის ყოველ-დღე ჩვენი სოფლის დუქნებთან თავს იყრის ახალგაზღობა და დროს ლაზლან-დარობასა და ხშირათ არა სასიამოვნო ლაპარაკში ატარებს. გაზეთის ან წიგნის კითხვა არაფრათ ებიტრანებათ, და ლაყბობა რომ ბევრს ვერაფერს მოგვიტანს, ესეც ცხადია, ამიტომ უნადვილო არ იქნება მეტ დროს თვით ვანეთ-თარებას მოალოდნებენ და ნაკლებს დუქანთან ტუყილ-უბრალოთ ვდღომას.

ანერო.

ქ. ოზურგეთი. ამ დღეებში ქალაქის თვითმართელობამ გამოაკრა სია იმ პირებისა, რომელთაც აქვთ უფლება მიიღონ მინაწილობა ქალაქის თვით-მართელობის ახალ არჩევნებში არჩევნები არის დანიშნული მიმდინარე წლის 16 აგვისტოს. ამის გამო აქაური რე-აკტიონერები დაფაცურდენ, რომ თვით-მართელობაში თავიანთი კაცი გაიყვანონ, და შექმნან ისევ ძველებური თვითმართელობა, რომელიც აღმაცერათ უყურებდა პროგრესიულ და კულტურულ საქმეებს და მისთვის შეუფერებელ როლს კისრულობდა. რას წარმოადგენს დღევანდელი ოზურგეთი? ქუჩები მოუკირწყლავი, ტალახით და ყოველივე სინინტურით სავსე, გაუნათებელი და გაპარტახებული. ქალაქის ბალი, რაც ზაფხულობით მშვენიერ სასიერო ალაგს წარმოადგენს კახაკების ცხენების საჯინბით გადაქცეის. გააუქმეს საეცხო განყოფილება, სადაც ღარიბ ხალხს შეეძლო მიეღო იაფ ფასებში ექიმის რჩევა-დარიგება და სხვა... ერთი სიტყვით ნაცუვლათ იმისა, რომ ქალაქის საქმე წინ წაეყვანათ, ძიხს დასცეს და უკან დასწიოს. აი ამფერი იყო ოზურგეთის ქალაქის თვით-მართელობის ოთხი წლის მოვლაცობა.

ახლა მას გაუთავდა ვადა და იწყება ახალი არჩევნები. ამ არჩევნებშიაც უნდათ ოზურგეთის „ყორნებს“ გაბატონდენ; ამისთვის არ ერთდებიან არავითარ ზომას და ხრიკს. ცდლობენ, რომ არჩევნებს, რაც შეიძლება, ცოტა ხალხი დაესწროს. საქირაო, რომ არავინ დააკლდეს არჩევნებს და არ დაეარგოს თავის ხმა. ყველა ამომრჩეველმა სერიოზულათ უნდა მოჰკიდოს ხელი საქმეს, და კარგათ გაითვალისწინოს საქმის ვითარება, ასწონ-დასწონოს ვინ უფრო გამოსადეგია მისთვის, ვინაა მისი მოკირანახულე და მისი ინტერესების შეუღრეკელი გუშაგი და იმას მისცეს ხმა.

გრ. კუპიშვილი.

აგსტრინის მომხმარებელ
საზოგადოებათა კონგრესზე.*)

წერილი ვენიდან.

მომხმარებელ საზოგადოებათა სარგებლობა მუშათა კლასისთვის დამოკიდებულია დრო და გარემოებაზე: არის მუშათა ცხოვრებაში იმგვარი მომენტები, როდ-

*) იხ. ჩვენი კვალის № 9

საც მომხმარებელ საზოგადოებათა მოქმედება არამც თუ არ ემსახურება, პირიქით შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს მუშათა ინტერესებს. ასე მაგ. თუ მუშათა კლასს თავისი საკუთარი კლასობრივი ინტერესები ჯეროვანთა ვათვალისწინებელი არა ექვს, თუ კი ის პოლიტიკურათ მოუზადებელია, მაშინ მისი მომხმარებელ საზოგადოებათა საქმეში ჩათრევა სახეფათია. კლასიური წინააღმდეგობის შეგნება უეჭველია ძნელდება, როცა მუშებს რაღაც საერთო საქმე უჩნდება საზოგადოების სხვა და სხვა ნაწილებთან, როცა მუშა, გლეხები, წვრილი მესაკუთრე და მოხელე ერთ კავშირშია არეული და ამა, მუშგნებელ მუშამ როგორ უნდა შეიფროს ან და აწარმოოს კლასთა ბრძოლა, როდესაც გარგნულათ წვრილ მესაკუთრებთან და მოხელესთან ერთი და იგივე საქმე აინტერესებს. მეორე მხრით, ამას კიდევ ერთი გარემოებაც ზედ უნდა დაუერთოთ, რომელიც არა ნაკლები ძლიერებით ლაპარაკობს მომხმარებელ საზოგადოებათა მნიშვნელობაზე მუშათა კლასისთვის მხოლოთ ერთგვარ სოციალურ-პოლიტიკურ პირობებში, და არა ყოველთვის და ყოველგან. ცხადია, მომხმარებელ საზოგადოებათა არსებობა დამოკიდებულია, სხვათა შორის, საწვერო ფულის გადახდაზე; თუ კი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მუშათა კლასი ჯერ პოლიტიკურათ არ შეკავშირებულა, მაშინ თვით მუშათა კლასში განჩნდება ერთგვარი არისტოკრატი, რომელიც შესძლებს საწვერო ფულის გადახდას, მეორე ნაწილი კი, რომლის სამუშაო ხელ-ფასი ძლიერ მცირეა, იძულებული იქნება ამ საზოგადოებაში შესვლის გვერდი აუაროს და მტრულის თვლით უცქიროს თავის მოძმე მუშას. ამგვართ, მაშინ მუშათა შორის იბადება ერთმანდა რაღაც სოციალური განსხვავება, რომელიც იწვევს ერთის მხრივ შუღლს, ზიზღს და უსიამოვნებას, მეორე მხრით აშპარტავენობას და გადაქარბებულ პატივის-მოყვარეობას. ამ ორ გარემოების სახეში არ მიღება—დღი შეცდომა იქნებოდა იმისთვის, ვინც მუშათა ინტერესებთ ხელმძღვანელობს და მუშათა სახელით ლაპარაკობს. სულ სხვაა როდესაც მომხმარებელ საზოგადოებათა დაარსება თვით მუშათა კლასის განვითარებას მოსდევს; როდესაც კლასი საკმარის გახსნილ გონების პატრონია და ჯეროვანთ პოლიტიკურათ გაწვრთნილია. როდესაც თვით პოლიტიკური პარტია იკისრებს ხელმძღვანელობას ამ საქმეში, თქმა არ უნდა, მაშინ რაიმე შიშს აღაღო არ ექნება და მომხმარებელ საზოგადოებათა სარგებლობაც მუშათა კლასისთვის საეჭვო არ იქნება. ვამბობ, პარტიის ხელმძღვანელობა მეთქი, ამით არ უნდა ვიგულისხმობთ, რომ საქიროა მომხმარებელ საზოგადოებათა პარტიულ ორგანიზაციათ გადაქცევა. სრულებითაც არა. საქიროა მხოლოთ პარტიის გავლენა, მისი ყურადღებათ მიქცევა, მისი ყოველთვის ფხიზლათ ყოფნა და გაძლიერებულ ენერგიით ცდა, რომ მუშათა ინტერესები შელახული არ იქნეს; საქიროა, ყოველ მუშას გულდამსმით ხსნილ ექნას ნამდვილი, და არა გადაქარბებული მნიშვნელობა ამ საზოგადოებისა მისი საბოლოო მიზნის განხორციელები-

სათვის; უნდა აღიარებულ იქნას მესამე მხარეთ საზოგადოთ მუშათა მოძრაობის და იგი უნდა დაახლოვებულ იქნას ორ დანარჩენ ორგანიზაციებთან, სახელდობრ პოლიტიკურ და პროფესიონალურთან. ამ გვარი დაახლოვების გზა ვეროპაში სულ ცოტა ხანია, რაც აირჩიეს. განსაკუთრებთ ავსტრიაში ვხედავთ დიდ ნაყოფს.

თუ როგორია დამოკიდებულება ავსტრიაში ს.-დ. პარტიის და პროფესიონალურ კავშირების მომხმარებელ საზოგადოებათა კავშირთან, ამას ნათლათ გვირკვევენ დღევანდები. ამხანაგი ჰუბებერი პროფესიონალურ კავშირების სახელით აუწყებს კრებას, რომ მუშათა კლასის მოძრაობის გამარჯვების და გვირგვინებისათვის საქიროთ უნდა ჩაითვალოს მრავალი სხვა და სხვა იბირი ორგანიზაციები. „პოლიტიკურ და პროფესიონალურ ორგანიზაციებს“, ამბობს იგი, „დღეს ემატება აგრეთვე კონსუმენტთა (მომხმარებელთა) ორგანიზაციებიც. ჩვენ ძლიერ დღიი წვლილ შევიტანეთ კონსუმ-ფერაინების გაძლიერება-განვითარების საქმეში მით, რომ ძველი თვლითა-ზრისი, ძველი შეხედულება უკუ ვადეთ,—მე ვამბობ იმ შეხედულებაზე, რომელიც ღალადება, კონსუმენტთა ფერაინები მუშათა კლასის განვითარებას აბრკოლებს და წინ ეღობებაო. დღეს კი ჩვენ ყველანი დარწმუნებული ვართ, რომ კონსუმ-ფერაინების ორგანიზაცია ერთ-ერთი აუცილებელი საშუალებათგანია მუშათა კლასის გასამარებალთ და მის განვითარების გასაძლიერებლათ. ამ აზრის მატარებელი ვიქნებით ჩვენ აგრეთვე მომავალშიაც და პარტია, ისე როგორც პროფესიონალური კავშირებიც, მხარს დაუჭერს ამ საქმეს. ეგრე შეერთებულათ დაუხვდებით ჩვენს ჩვენს საერთო მტრს, და თქვენ ნახავთ, რომ მის უკუ ცევაში სულ ადვილითავე შეძლებთ იქნება“. ს.-დ. პარტიის ცენტრალურ კომიტეტის წარმომადგენელი, ამხ. ემპერლინგი, ამგვართვე ლაპარაკობს. ის ხსენებს კრებას იმ დროს, როდესაც კონსუმ-ფერაინები სხვა პროლეტარულ ორგანიზაციებთან ერთი ჯაკვით არ იყო გადახმული და რიდესაც პარტიის გაფლინაი ამხანაგები გვერდზე იყვნენ გამდგარი. „საბედნიერთ—ამბობს ის—დღეს ჩვენ შევიგნეთ, რომ წვრილ-მრწყველ-ვაკართა მირე მუშათა კლასის გაყვლეფის წინააღმდეგ გამკვლავება პარტიას და პროფესიონალურ კავშირებს ვერ მიენაბრება. ამის გამო ჩვენ სახებით შეეცვალეთ მოპირითა კონსუმ-ფერაინების მოძრაობის მიმართ. მას შემდეგ, რაც პროფესიონალურ კავშირთა კონგრესზე, მას შემდეგ, რაც პარტიეტაზე კონსუმ-ფერაინები გავმოცადებულ გქნა პოლიტიკურ და პროფესიონალურ მოძრაობის შემავსებელ ორგანიზაციათ, მას შემდეგ კონსუმ-ფერაინების მოძრაობამ მოულოდნელი და საოცარი აღმადრენა და ზრდა მიიღო. რაც პროფესიონალურ კავშირებს და პარტიას გაკეთება შეეძლო, მათ გაუკეთეს და მომავალშიაც უკან არ დაიხევენ“. აი, როგორ უყურებს დღეს ავსტრიაში კონსუმ-ფერაინების მოძრაობას პარტია და პროფესიონალური კავშირები. ექვს გარეშეა, პოპიცია მათი მისაღებია და ცხოვრების საქირო-

ებისაგან გამოძინარეობს. ავსტრიაში დღეს მომხმარებელ საზოგადოებათა მნიშვნელობის უარ კოფა მუშათა კლასისაგან შეუძლებელი და შეუწყნარებელია.

თავის მოხსენებაში ამხ. ნეკლი დაწვრილებით აგვეწერს კონსუმ-ფერაინების სახელოვან და სასარგებლო მოქმედებას; ის სხვათა შორის გვაუწყებს, რომ მრავალი სამოსწავლო კურსები და წიგნთ-საცავ-სამკითხველოები დაარსებულ იქნა კონსუმ-ფერაინების შემუშავებით. საგულისხმია თვით კონსუმ-ფერაინთა რაოდენობის ზრდა. ერთი წლის განმავლობაში, — 1906-1907 წლამდე, — 86 მომხმარებელი და 15 მწარმოებელი საზოგადოებები დაარსებულა; ასე რომ 1907 წლის ბოლოს კონსუმ-ფერაინთა რიცხვი 439 უდრდა.

დასახულ კრებისაგან ერთხმით მიღებულ იქნა ერთი რეზოლიუცია, რომელიც უმთავრესთ ეხება დღევანდელ მომენტის დაფასებას და მისთვის აუცილებელ საჭირო ანგარიშის გაწევას კონსუმ-ფერაინთა კავშირის მიერ. მომავლს სავსებით ეს რეზოლიუცია:

გამარჯვებული და შეურყვარელი წინსვლელობა კონსუმ-ფერაინებისა ბუნებრივად აძლევს წვრილ-მრეწველ-ვაჭართ გაშვებულ ბრძოლის გაძიდებას იმითან, ვინც მის მოგების შესუსტება-შეკეცას უქადის. რამდენა უფრო სასტიკ ხასიათს იღებს ვაჭართა გამოლაშქრება, იმდენათ უფრო ძლიერდება და ვითარდება კონსუმ-ფერაინები. ამიტომ შინე წვრილ-ვაჭართა იერიშის წინაშე კონსუმ-ფერაინებისაგან უსაფუძვლოა, და რომ ბრძოლა კონსუმ-ფერაინების წინააღმდეგ მხოლოთ ცრლის-წამებით, ძალ-მომრეობით; მოტყუილებით და დაშინებით სწარმოებს, — ამტკიცებს თავის-თავით იმის, რომ შეუძლებელია კონსუმ-ფერაინების, მომხმარებელთა ორგანიზაციის საქმის წინააღმდეგ ბრძოლა უფლებ-სამართლიანობისა და გონიერების ნიადაგზე. ცხოვრებისთვის საჭირო საგნებით მოვაჭრენი (Sebensmittelhändler) ყოველი ღრინთ ცდილობენ კანონ-მდებლობის თავის ინტერესებისთვის გამოყენებას, ისინი ექედლებიან და უკაცოდებნიან ყველა იმ პარტიებს, რომლებიც ერთის მხრით, როგორც დამცველები წვირილ, დაქვეითებულ მეურნეობისა, მზით არიან ცხოვრებისათვის აუცილებლათ საჭირო საგნები გააძვირონ და მეორე მხრით, როგორც საშუალო წოდების პოლიტიკის მატერებელი, ეკონომიურათ რეაქციონურ პრიციპების ცხოვრებაში განხორციელებს არ ერთდებიან; ისინი მოწოდებულნი არიან მთავრობის დახმარებით მცხოვრებთა ფართო მასის ინტერესები ანაკვალონ ცალკე სოციალურ ჯგუფების ინტერესებს. კავშირი იღებს რა ყველა ამას მხედველობაში, აფრთხილებს და წინააღმდეგს აძლევს პარლამენტს და მთავრობას, აგარაბებს ეგოისტურ და ანტი-სოციალურ მისწრაფებათ ფრთა შეაკეცოს და წინააღმდეგს; აქვე კავშირი დიდ იმედს აჰყარებს პარლამენტში მუშათა კლასის წარმომადგენლების მოქმედებაზე და დაწვრილებულია, რომ მათი მოქმედება კონსუმ-ფერაინების უფლებათა შელახვის წინააღმდეგ არ იქნება მოკლებული

საჭიროთ ძალა და ენერჯისა. თავის მხრივ კონსუმ-ფერაინები განაგრძობენ შეჩვეულ ბრძოლას და არ გაახარებენ მტერს. კავშირის წარმომადგენლებს ევლება საჭირო მხადებისთვის ესლავე შედგომა. ამ მიზნისთვის საჭიროდ უნდა იქნას აღიარებული სხვა და სხვა გვირ ბროშურების და ფურცლების გამოცემებით ფართო მასისა აებსხნას საქმის ნამდვილი მდგომარეობა, ერთის მხრით, ამწინააღმდეგეთა გაალმსებელი თავ-დასხმა, მათ მიერ უპატიოსნო ბრძოლის იარაღის ხმარება, და მეორეს მხრით, კონსუმ-ფერაინების საქმის განსახორციელებლათ საჭირო მომხადებით და შეგნებით მტრის იერიშის მოგდება. უნდა იქნას დაარსებული აგრეთვე მუდმივი პრესის ბიურო, რომლის მიზანი იქნება სხვა და სხვა ინსტრუქციების და დარიგებთა მიწოდება ყოველ-ღლიურ და პერიოდულ გამოცემათთვის. რაც შეიძლება მალე უნდა გამოიცეს ერთი საამხანაგო ხალხური გაზეთი, რომ ბრძოლის ერთი იარაღით მეტი გვექონდეს ახლო მომავლისათვის მოსალოდნელ ცხარე შეტაკებაში. შემდეგ ამ რეველიუციის მიღებისა, ამორტული იქნა კავშირის კომიტეტის და კონტროლის წევრები და კრება დაიშალა.

მ. მგალობლიშვილი.

დედა,

რომონს ალფრედი

(წერილები მუშა ხალხის დღემისადმი).

თარგმანი ბერმანულიდან*) სვ. კანღის.

წინასიტყვაობა.

ეს წერილება უმთავრესთ ჰროლეტარ დედაისთვისა დაწაშნულია. მისი მიზანია მიაწოდოს მუშა ხალხის დედას ღვრდის შესახებ შენეარული თხზულება კო არა, — მოკლე, მდაბიო შ.ნასისის; ადვილათ გასაკეთა რწვეა-დარიგება და არა ჰრექტიკული გაფრთხილება ფაჯსურ ღვრდის საქმეში.

ჰროლეტარის ფაჯსი ძლიერ მონდაიმუქულია; რომ მოხარდ თათის ღვრდის საქმეში ჰარნათილთ გამოიკავს და აისი მიედეტ აქვს ამას. შეგნეულ მუშას მიუდამ ასოფს, რომ მოხარდ-თათისს ეკუთნის მომავალი. ჰროლეტარის ფაჯსი მომავლის უსადლესი დედალები, რომელმდეც თავის ეკეოეს სურვილს და მისწრაფებას აწყურებს, წინ უნათეენ; ამიტომ ის განმხრეველები შესწარის მოხარდ თათისს — შათამსავლონის, რომელსაც შეუძლათ თავის იდეალები და მისწრაფება დამუდგებულთ გულთ მიანდოს. თანამედრევე კლასობრივი სხვლემწიფთის სსლახო სკოლას ჰროლეტარ მოხარდ-თათისს ძქულებს მშობლიურ ეერას; ამიტომ ბეჟმის ღვრდა ჰროლეტარ მამისა და ჰროლეტარ დედაისათვის ორჯელ უფრო სერითოხული და ძნელია; ვადრე სვისთვისა. ამ წაენკაის მი-

*) ეს წერილები ამ რამდენიმე ხნის წინათ ბერმანულ ენაზე გამოვიდა წიგნაკით. მისი ავტორი — ჰენრიხ შულცი — მსახირნივე პედაგოგი და მიმართულებით სოც-დემოკრატი.

ზანად ის ანის, რომ იმთა ორთავეს, განსაკუთრებით დედას, რომელსაც თავსებრი აღზრდა კისრებზე აწვეს, ცოტათი მაინც შეუძლებულია ამ მოვალეობის აღსრულება.

ამ წერილებს შეუძლია სისწრაფის მკაცრად სიმსხურნი გაწეობის დასაბუთებელი და დაჯივრებადელი დედას.

დეე, თუ ის ავი ზრდადებულ დედის ერთგულ შეგობაზე და წიფელი მწიფევი აღზრდას საქმეში.

ჭენის შულცი.

შტეტლი-მერლინი. 1907 წ. ოქტ.

I

აჩვენე კარგი მაგალითი.

ეს აღზრდის დიდებული კანონია! ათას სიტყვასა და კარგ სწავლასზე უფრო მეტი შეუძლია მისცეს ბავშვს კარგმა მაგალითმა, რომელიც შენ თვითონ უნდა აჩვენო შენ შეილებს ცხოვრებაში. ყოველთვის და ყოველგან გახსოვდეს, რომ შენი ბავშვები შენ შეგცეკრიან, შენი ქირ-ვარაში, შენი საქმეები იტყვეს მთ ყურადღებას, მათი ყურები ხშირათ ისმენენ იმას, რაც ბავშვმა არ უნდა იცოდეს, იმათ გადააკეთო შენგან და ითვისებენ იმას, რითაც იმათ ერთ დროს უნდა იხელმძღვანელონ. თუ გინდა, რომ შენ გყავდეს სიმართლის მოყვარული, გაბედული, თავისუფლების მოტრფილი, ამტანი და გულწრფელი ბავშვი, თვითონ შენ მოექტეცი სამართლიანათ ყველას, და იმ საქმეებშიაც, რომელსაც ჩვენ ვემსახურებით, მოიქტეცი სამაგალითით. შენ უნდა იყო მაგალითი შენი ბავშვისათვის, როგორც პაწია, ისე დიდ საქმეებშიაც, გამოიჩინეთ ნამდვილი სიყვაცაც; ნურასოდეს ნუ მოიქტევი ისე, როგორც მოზრჩილი მონა. თავი მაღლა გეკვირის მუდამ, და განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე გაქვს ამა ქვეყნის „ძლიერებთან“. დაღვრემილი და ყურბ ჩამოყრილი ნუ დაბრუნდები სამუშაოდან, თუნდ შენ ეს არც კი მოგწონდეს, ან და არ გეხებებოდეს; იმეცადინე თვით-განვითარებისათვის, ნუ ჩათვლი შენ თავს ისე ჭკვიანათ, რომ არ საკირობედ კიდევ რაზე ახალის შეცენას. შენს ენას სიტრუეს ნურასოდეს ნუ კადრებ. დეე, იყოს შენი ბავშვი შენთვის სარკე, რომელშიაც შენ შენ თავს უნდა ხედავდე. თუ ეს სარკე აძლერეულია, ბრალი შენ გიდევს და თუ გინდა ის მუდამ ანაკია იყოს, ჯერ შენ თვითონ უნდა იყო წმინდა და სპეტაკი; შენი ბავშვის გულისათვის იყავ შენ ყოველთვის და ყოველ საქმესა და სიტყვაში ბრწყინვალე მაგალითი.

II

მამა, როგორც აღმზრდელი.

შენ, როგორც დედას, დიდი შრომა გეკირია აღზრდის საქმეში; შენ აძლევ ბავშვს სიცოცხლეს ათას ტკი-

ვილებში და გაქვირებაში. ის შენში საკიროებს მაშინაც კი, როცა ჯერ კიდევ არაფერს ხედავს, და არაფერს ისმენს. მიუხედავით ამისა შენ ქმარსაც ეკუთვნის შენი ბავშვი და ისიც მოწოდებულია დაგეხმაროს ბავშვის აღზრდაში, შეჩაივო შენი ქმარი იყოს შენი დამხმარე ამ საქმეში. ბავშვის დაბადების პირველ დღეებდანვე არ არის არაფერი ისეთი ბავშვის აღზრდაში, რომ მამასაც არ შეეძლოს იმის შესრულება და ხელი-ხელ ჩაკიდებული შენთან ერთად სიყვარულით სიარული. ეცადე, რომ მამამ ასეთ სამუშაოდან თავი არ გაინთავისუფლოს ხოლმე იფი უარის თქმით: „ეს მამაკაცის საქმე არ არისო“. არც ერთი საქმეში არ მოიპოვება, რომ მამა კაცისთვის სამარცხენო იყოს, მხოლოდ იმიტომ რომ ის მამაკაცია და ყველაფერზე უფრო კი ეს აღზრდის საქმეზე ითქმის. პირიქით, მამისთვის ის არის სამარცხენო, როცა მას თავის ბავშვების აღზრდის საქმეში მეტი ვერაფერი საქმე უშეივია გარდა წესიერებისა და სიწყნარის დაცვისა და ესეც იმიტომ, რომ ის ფიზიკურათ ძლიერია, ვინემ დედა. ცოლ-ქმარი ყოველგვარ საქმეს ერთათ და ერთნაირათ უნდა იტანდენ; მაშინ აღზრდის სიმძიმეც მათ შუა გაიყოფა და ორვეც ერთნაირათ დასტკებნიან ბავშვის აღზრდის სიამოვნებით.

ჭენის შულცი.

(შემდეგი იქნება).

წირილი ჩადაქციის მიმართ.

პასუხი ივ-იძეს.

„ჩენი კვლის“ №7 მოთავსებულია წერილი ხონიდან, სადაც ბ-ნი ივ-იძე მეტება მე და ცილს მწამებს, თითქოს მე პარკები უნდა მეზაროს.

ასეთი ცილის წამება ბ-ნი ივ-იძესგან ვასაკვირველი არ არის... საკირით მიმანია დასაზოვებით და მოკლეთ გავაცნო მითხველებს, რაშიაც იყო საქმე.

ბ-ნი ივ-იძე და ერთი მისი ამხანაგი პირადის ინტერესებით იყენენ გამსკვალულნი ჩემს წინააღმდეგ და რადგან იმ ხანათ „გენერლობა“ იშოვებს პრლიციის შეშუქებით, მოვიდენ ჩემთან და როდესაც პარკის მიღება ვათავებული მქონდა და ფულს ეურთიხები მიმებრეშეშეშე, ერთი აწონილი პარკისათვის ასტუქეს ალაცქით, თითქოს ერთი გირფანჯა პარკი მომეზაროს. რადგან ამ დროს ხალხი ბლომათ იყო, რომორც მეპარკეშუშეშეშე იყ, გაბეშეშე და რომლებთანაც აწონა უკეთ იციან, ვიდრე ბ-ნი ივ-იძემ, აწონეს ხელ-მეორეთ და გამოვიდა ისე, რომორც მე მქონდა აწონილი და უთხრეს რომ აწონილი სწორია, მარა ბ-ნი ივ-იძე მაინც ყვიროდა: „არა აკლიოა“ რის შემდეგაც მოვიდა ზოქული, რომელმაც შეამოწმა წონა და მაამოვიდა ისე, რომორც მე მქონდა აწონილი. მაღლობა დმურს, ამ ამბავს ბლომათ დაესწრო ხალხი, რომლებიდან ბევრი ადელდა ისეთი დემოგოგობით, როგორაც ჩაიღინა ბ-ნი ივ-იძე.

ასეთია საქმის ვითარება. ეხლა მიბვირდვია მეთხველისთვის და უფრო იმათთვის, ვინც ამ ამბავს დაესწრო, დაგვლან შესაფერი მსჯეაერი.

გიორგი მაჭარაძე.

ა. ხონი. 24 ივლისი 1908 წ.

რედაქტორ-გამომცემელად ანთ. გიორგობიანი.